

Stenogrammid

XIV Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 09.06.2020, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:01 Keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu (109 SE) kolmas lugemine
2. 10:03 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti eelarvepoliitika" arutelu
3. 13:43 Perekülvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (185 SE) teine lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärku 17. töönädala teisipäevast istungit. Riigikogu liikmetel on võimalus anda üle eelnõusid ja arupärimisi. Eelnõude ja arupärimiste üleandmise soovi Riigikogu liikmetel ei ole.

Head kolleegid, teeme kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 82 Riigikogu liiget, puudub 19.

1. 10:01 Keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu (109 SE) kolmas lugemine

10:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Täna on meil päevakorras neli punkti. Esimene päevakorrapunkt on keskkonnakomisjoni algatatud keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu 109 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on viia läbi eelnõu lõpphääletus. Me läheme lõpphääletuse juurde.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele keskkonnakomisjoni algatatud keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu 109. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu poolt hääletas 86 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

2. 10:03 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti eelarvepoliitika" arutelu

10:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Täna teine päevakorrapunkt on riigieelarve kontrolli erikomisjoni algatatud olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti eelarvepoliitika" arutelu. Enne kui me läheme selle päevakorrapunkti menetlemise juurde, ma lühidalt tutvustan selle menetlemise korda. Kõigepealt on riigieelarve kontrolli erikomisjoni esimehe Jürgen Ligi ettekanne (kuni 20 minutit), küsimuste ja vastuste aeg on samamoodi kuni 20 minutit. Seejärel on Eesti Panga presidendi Madis Mülleri ettekanne (kuni 20 minutit) ja ka temale on võimalik esitada küsimusi kuni 20 minuti jooksul. Seejärel on eelarvenõukogu esimehe Raul Eametsa ettekanne (kuni 20 minutit) ja küsimustele vastamise aeg on samuti 20 minutit. Seejärel on Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimehe Toomas Lumani ettekanne (kuni 20 minutit),

küsimustele vastamise aeg on samuti kuni 20 minutit. Igal Riigikogu liikmel on võimalus esitada igale ettekandjale üks suuline küsimus. Läbirääkimistel saavad osaleda kõik Riigikogu liikmed, aga ma teen ettepaneku, et kõigepealt esineksid sõnavõtuga fraktsioonide esindajad ja seejärel ülejäänud Riigikogu liikmed.

Nii. Läheme teise päevakorrapunkti juurde: riigieelarve kontrolli erikomisjoni algatatud olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti eelarvepoliitika" arutelu. Ma palun ettekandjaks riigieelarve kontrolli erikomisjoni esimehe Jürgen Ligi. Palun!

10:05 Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Täna arutelu ärgitasid korraldama viimase aja tendentsid eelarvepoliitikas ja sõnavõttude selle poliitika kohta, mis selgelt ei ole kooskõlas meie rahvuskonservatiivse traditsiooniga – kui see sõna midagi veel tähendab – ega tihti ka eksperdisoovitustega. Loomulikult, kriis, kus me oleme praegu, on majanduslikult tõsisem või, ütleme, silmatorkavam, kui oleks üks meditsiinikriis, numbrite poolest. (Vabandust, ma satin natuke kohta.) Meie eelarvepoliitilised debatilised kipuvad viimasel ajal taanduma sellele, kui palju keegi raha sai, mitte sellele, kust või mille arvel raha tuleb ja mis on mõistlik kulutamine.

Aga see pole kaugeltki alati nii olnud. Meie eelarvepoliitiline traditsioon on mõneti kirjas põhiseaduses, seda kõigepealt. Selle § 116 ütleb küll suhteliselt õrnalt, aga siiski, et riigieelarve või selle eelnõu muutmise ettepanekule, mis tingib nendes ettenähtud tulude vähendamise, kulude suurendamise või kulude ümberjaotamise, tuleb algatajal lisada rahalised arvestused, mis näitavad ära kulude katteks vajalikud tuluallikad. Võiks siis lisada ka kuluallikad, selle, millist kulu me asendame, kui me kiitleme, et me kuhugi raha paneme. Riigieelarve seadust, s.o riigieelarve tegemise reegleid tähtsustab põhiseadus sellega, et nõuab 51 häält Riigikogus. Jõukohane kulutamine on olnud minu meelest eestilik traditsioon kaks aastakümnet ja Eestil oli pikka aega põhjust olla selle üle uhke, nii nagu me oleme endiselt uhked digiteema üle. See kuulus alati sellesse sambasse, millega sai Eestit esitleda, ja Eestist sai ka kajana tagasi kuulda. Me oleme tänu sellele ehitanud Eesti rahandusele tugevusvaru, mis on kriisides meid kõvasti aidanud. Traditsioon oli alates 1992. aastast kuni 2015. aastani kirjas ka koalitsioonilepingutes, mis lubasid eelarve tasakaalu. Kõik erakonnad on olnud sellega seotud.

Selle tegevuse tulemus kajastub siin graafikus. Sakiline, aga siiski tasakaalulähedane tulude ja kulude vahekord, nominaalne, aga siiski praktiline arvestus. See on parim, mis meil on olnud poole meie uuest iseseisvusajast, aga viimasel ajal on muidugi veel paremad instrumendid. Me oleme selgelt kaldunud tasakaalust allapoole kriiside ajal (Kaug-Ida kriis, Vene kriis, masu), aga kõvasti tasakaalutaset ületanud – näed, üks mees läheb siit praegu ära, kellest hakkab kohe rääkima – buumi ajal. Me panime buumi ajal kõrvale reservid, mida on viimastel aastatel olnud võimalik põletada. Alustasime sellega tegelikult juba varem.

Kui viimase aja sõnavõttudes domineerib ka inimestel, kes vastutavad rahanduse eest, see, et me kuidagi pidurdasime oma arengut, aga oleks võinud Eesti valmis ehitada, et kus meil oleks siis alles viierajalisi teid igal pool ja muud taolist, siis tegelikult on Eesti olnud kõige kiiremini arenev ekssootsialistlik riik, ma väidan, ja võiks isegi öelda, et ta on maailma mastaabis viimased 25–30 aastat olnud tipus. Loomulikult sõltub see ka lähtepunktist, aga võrreldavate riikide hulgas ei ole meil mitte midagi häbenenud, küll aga oleme saanud siiaani uhkustada oma madala laenukoormusega. Saab küll ka ilma.

Laenukoormuse käsitlemisel on olnud muidugi palju väärväiteid. Kõigepealt, me ei ole tavaline USA tarbimismajandus, et kallame raha peale ja siis tuleb sobiv statistika vastu. Me oleme ikkagi riik, kellel oma valuutat ei ole, kelle majandus on väga avatud, kelle siseturg ei saa kunagi olla lõplikult arengumootor ja kes peab palju rohkem võitlema, et teha tarku otsuseid. Lisan nendele, kes arvavad, et arengu võti on laen – neid arvajaid on järjest rohkem –, siis meie puhul on alati olnud ju see aspekt, et me ei ole olnud tasakaalus oma tulude poolest, vaid me oleme saanud kuni 4% oma SKP-st, st üle 10% oma eelarvest kogu aeg ju Euroopa toetustena. See on iseenesest pealevoolav raha, mis meie tasakaalu ja otsuseid ka kõigutab. Suhteliselt kerge raha paljude arvates. Kui sinna veel laenu raha oleks peale läinud, siis me oleksime kindlasti näinud suuremaid probleeme tööjõu, hindade, inflatsiooni, majandusstruktuuriga. Selle poolest on fiskaalstiimul meil tegelikult olnud kogu aeg olemas ja siiaani ei ole olnud põhjust rääkida sellest, et laen teeb rikkaks, nagu on hakatud rääkima.

Kuidas me selle olukorrani jõudsime? Need regulatsioonid on tegelikult olnud – ma nimetasin kõigepealt koalitsioonilepingut – üsna nõrgad. 1993. aastast kehtib see, et eelarve koosneb lihtsalt

tuludest ja kuludest, mis viiakse tasakaalu. 1997. aastal lisati sinna reservi regulatsioon. Me saime ju tegelikult aru, et mingi varu peab olema, nii nagu meil eraisikutena on. Et kõikumisi puhverdada, selleks sätestati eelarves stabiliseerimisreserv ja kassareserv. Nimetati ka seda, et seaduseelnõu, mis toob kaasa riigieelarve kulude suurendamise ja tulude vähendamise, esitatakse valitsusele seisukohavõtuks (tänapäeval on see ju loomulik, valitsusel on aparaat, mis peab ka sellel silma peal hoidma, ja eelarve on eelkõige ju valitsuse dokument) ja muudatusettepanekutes peavad olema näidatud katteallikad. Reaalsus oli see, et 1990-ndatel tehti eelarvet siin saalis niimoodi, et Riigikogu liikmed kirjutasid eelarvesse juurde tulusid ja siis jagasid oma huvigruppidele raha. Selles protsessis osalesin ka mina 1996. aasta eelarve tegemisel ja 1997. aastal, aga siis enam mitte. Selle peo me lõpetasime ära 2002, kui tegelikult muutus majandusprognoos *de facto* sõltumatuks ja enam ei mängitud siin rahatrükkaleid ega heategijaid sedapidi, et õhust võeti [raha] ja jagati laiali. Igatahes tehti sel ajal kohustuslikuks ka eelarvestrateegia, aga muidugi selle peo lõpetas, ma pakun, 1999. aastal ametisse astunud valitsus, niisama valitsusest mööda minnes Riigikogus enam eelarvet paisutada ei lastud ja muidugi viidi tasakaaluküsimus rahvusvaheliste standarditega vastuollu, kui sätestati finantstehingud. Mis me sellest oleme saanud? Me oleme saanud selle, et oleme olnud mõneti ajast ees. Euroopa tervikuna, eriti silmapaistvalt mõni Lõuna-Euroopa riik, on pikalt elanud võlgu. Nende võlad on kuhjunud, nad on pidanud suure osa oma energiast ja majanduspotentsiaalset kulutama võlgade teenindamisele. See on olnud kogu aeg keskeltläbi paar protsenti nende SKP-st ja see on raskendanud tarkade valikute tegemist. Eesti on olnud selles mõttes stabiilsem. Aga kui Euroopas on tendents meelesparanduse poole, siis Eestis on see täpselt vastupidi. 2016. aastal alustanud valitsus jõudis oluliselt halvendada ka 2016. aasta eelarvet, tõstes sinna juurde kulusid ja sealt ära tulusid, ja 2017. aastal algas juba selline allakäik, millele ka rahvusvahelised organisatsioonid hakkasid kriitikaga reageerima. Muidugi, silmapaistvaim joon on seal all Kreekal, seda on väga palju tänitatud, et Kreekat aidati. Sisuliselt aidati Kreekal ennast parandada ja praegu on tema eelarvepositsioon meie omast tunduvalt parem, aga ta alustas väga sügavast põhjast. Minu esimene ministrimälestus (või üks kõige eredamaid mälestusi, ütleme nii, mitte esimene) oli see, kui Kreeka minister tuli vist 2010. aasta kevadel või 2009. aasta lõpus ja teatas, et teate, me arvasime, et meil on 4% miinust, aga on hoopis 12%. No pärast selgus, et oli veel rohkem. See oli kõva raputus kogu Euroopale ja sealt hakkasid need viljad kukkuma. Riigid kukkusid abiprogrammidesse ja hakkasid enda eelarvet sisuliselt parandama. Riigieelarve seadus läks ümbertegemisele. Me sätestasime muidugi eelkõige struktuurse – need on uued regulatsioonid – tasakaalu. Me tegelesime veel erinevate asjadega. See oli kõik Euroopa tasemel, statistika sõltumatus, mis vedas alt näiteks Kreekas, prognooside sõltumatus lepitati kokku ja sätestati. Hakati hindama majandustsükli, võeti kasutusele ikkagi see vaade, et halbadel aegadel oleks võimalik ka riigil sekkuda, selle tõttu tuleb headel aegadel kulutamist tagasi hoida. Eestile oli see muidugi tugevam õpetus. Meie olime masu ajal saanud väga palju haiget, me saime väga palju haiget ka oma süül. Meie majandus, meie erasektor, meie riigisektor olid tublisti õhku täis. Kui praegu öeldakse, et me seda masu – valitsuse jutupunktides kostab see kogu aeg – kuidagi valesti lahendasime, siis tegelikult ei olnud meil teist varianti, sest õhku oli vaja välja lasta, me ei olnud eurotsoonis ja meil ei olnud sealseid laenuvõimalusi. Tegelikult me laenu korralikult ei saanud, aga meil poleks olnud võimalik leida ka õigustust sellele, et jätkata vanamoodi. Meenutan, et riigid, kes käitusid teisiti, nagu Läti (meiega võrreldavad riigid), kukkusid abiprogrammidesse. Selle aja üks õppetunde oli ka eelarvenõukogu loomine. Täna kannab professor Eamets ette, milline on tema vaade kogu selle senisele tegevusele ja volitustele. Meil muidugi sätestati tol ajal eelarvete monitoorimine ja ka makromajanduse monitoorimine. Kui siiani olid vaated Eestile olnud pigem positiivsed, meie eelarvepoliitikat kiitvad, siis 2016. aasta lõpus toimunud muutus tõi muutuse ka eksperdisoovitustes. Meile hakati ette heitma protsüklilisust, kulude kasvu, ülearust eelarvestiimulit ajal, kui tegelikult oli vaja majandust jahutada, pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse rikkumist, sotsiaalkulude ebatõhusust, struktuursete reformide puudumist. Nii et tegelikult kallati majandusele raha peale, mis peitis ka vajaduse kulusid kaaluda. 2020. aastal ütles Euroopa Komisjon, et meie poliitika on olnud need aastad protsükliline ehk olukorda halvendav. Nagu ütles Ardo Hansson, halvendab see ka majandusliku kasvu potentsiaali pikas vaates. Seda me oleme rääkinud 2017. aasta algusest peale. Riigikontroll on äsja tähelepanu juhtinud ka sellele, et meie tegelik eelarve tasakaal on järsult halvem isegi prognoositust. Kui eelarvereegel lasti lõdvaks, siis lubati endale miinust, mis ei olnud adekvaatne. Reaalses elus kadus kulude üle kontroll, eksiti aastaid ühes suunas, miinuse suunas, ja seda nii nominaalselt kui ka struktuurselt. Olukord halveneb. Ühe aasta kaitsekulude jagu olime eelmisel aastal

miinuses ja seda suuresti lodeva käitumise tõttu.

Avalike investeeringute tabel on siin ka, aga ma ei taha mitte lihtsalt näidata neid numbraid, vaid tuletada meelde, et vaatamata eelarve tasakaalu poliitikale, oleme olnud kogu aeg Euroopa tipus investeeringute taseme poolest. Vaadake ja kontrollige!

Koroonakriis, loomulikult. On palju õiendamist olnud mineviku üle, öeldakse, et nüüd lahendatakse asja õigesti. Tegelikult ei ole ju keegi seadnud kahtluse alla sellel ajal laenuvõtmist. See on üleelamise eelarvepoliitika. Probleem tuli majandusest väljastpoolt ja piirangute tõttu, selle tõttu ei saa laenuvõtmise vastu mitte kuidagi olla ja polegi olnud. Asjata on siin näpuga näidatud.

Küll aga on probleem selles, mida selle rahaga tehakse. Meie komisjon on jälginud, kui aeglaselt tegelikult majandusse raha jõuab, kui palgatoetus või haigekassa välja arvata. KredExi tegevus seisab, otsetoetusi, otselaene võetakse lennult, aga KredEx on käivitatud alla 10%. See on absurdne. KredEx tähendab kolmveerandit meetmetest. See on see, mis peaks ettevõtteid elus hoidma ja võimaldama neile finantsvõimendust pankade kaudu, kuid neid tingimusi on selliselt disainitud, et pangad ei saa sellistel tingimustel laenu anda. See on olnud teada juba kaks kuud, see on valitsusele edasi öeldud. Ma usun, et meil on ees hoopis põnevamad ajad või niisama põnevad ajad nagu masu ajal, sest kõik struktuuri ja eelarve probleemid on ära peidetud laenu raha alla. Laenu raha ei ole ühelt poolt suudetud kasutada, teiselt poolt peidetakse neid otsuseid ka siin saalis järjest. Eile tehti jälle üks kulutus, mida ma sain küsimuse abil kritiseerida. See on pikaajalise mõjuga ega arvesta üldse reaalses olukorras. Nii et järjest tuleb kümnete miljonite, tihti sadade miljonite kaupa probleeme eelarvesse juurde. Lisaeelarve pakis on loomulikult silmatorkavalt mõttetu nõudluse stimuleerimine energiaaktsiiside alandamisega, see ei jõua majandusse, kui samal ajal on pakkumise piirangud. Teise samba teema on toodud siia sellisel kujul, et see tuleb riigil kiir-laenu hinnaga tulevikus tagasi maksta ja tal ei ole mingit seost selle kriisi iseloomuga, küll aga on see tulevikus kulu. Meil on ka meetmete proportsioonides ja tingimustes ikkagi väga palju möödalaskmisi. See kõik ootab lahendamist. Masu ajal oli selge, et kui raha on vähem, siis tuleb kogu eelarve ümber teha. Praegu öeldakse, et riigi majandus seisab riigipalgaliste palkadel või maksudel. Midagi sellist ei ole meie traditsioonis seni keegi öelnud, nüüd ütleb rahandusminister, et midagi kärpida ei tule. Aga loodame, et sügiseks on silmad selgemaks saanud ja me enam ei ujuta probleeme laenu rahaga üle. Küll aga oleks meil laenu raha võimalik kasutada struktuurseteks reformideks majanduses, näiteks rohepöördeks, majanduse digitaliseerimiseks. Aga ma ei kujuta ette, kust tuleb see usalduskrediit praegu, kui tegelikult ju ...

Ma kohe lõpetan. Kas saaks natuke lisaaega?

10:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kui palju te lisaaega vajate?

10:25 Jürgen Ligi

Kas kolm minutit äkki?

10:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaaega. Palun!

10:25 Jürgen Ligi

Väga helde teist! Kliimaprobleeme on valitsuse tasemel järjest eitatud, nende tähtsust ja võimalust neid lahendada, digitaliseerimise suhtes on mingit paranoiat levitatud, eks ole, võib-olla e-valimised on see sümbol, aga mitte ainult. Meil ei ole agendas struktuurseid muutusi ju üldse olnud, aga neid ootaks. Kui me kevadel alustasime nende asjadega, siis me rääkisime väga sarnast juttu, et alguses kiired täpsed üleelamisreformid, edasi suunatumad, selles mõttes, et need kallutaksid majandust jätkusuutlikkuse suunas. Aga neid arutelusid me oleme pikalt oodanud. Valitsuselt loomulikult midagi tuleb, aga ma siiski markeerin selle ära, sest ma loodan, et tuleb, aga ma ei tea. See nõuab ikkagi riigirahanduse ülevaatamist sügiseks ja see nõuab juba kevadel – kevad on küll möödas –, nii et tegelikult nõudis see juba kaks kuud tagasi kriisimeetmete ümbertegemist, eriti mis puudutab KredExit. Palju raha läheb otselaenamiseks ja seal, kus on võimendus, see raha tegelikult seisab, nagu sai juba öeldud. Laenu rahal on pikaajalised mõjud, küsimus ei ole ainult laenu hinnas. Ta halvendab loomulikult laenu tingimusi, mis on meil minevikus loodud, aga ta loob ka uusi sõltuvusi, uusi kulusid. Seda ignoreeritakse kogu aeg. Kogu aeg on ettekujutus, et ehitame Tallinna valmis või ehitame riigi valmis. Ei ole sellist asja. Kõik asjad

riigis peavad käima järjepidevalt. Üks asju, mida eksperdidki kogu aeg üle hindavad, on see, nagu oleks võimalik reageerida kriisidele investeringutega. Tegelikult ei ole. Investeeringuid saab natukene ettepoole nihutada, aga neid ei ole lihtsalt valmiskujul riulilt võtta, et tehnoloogiliselt sobivad hanked oleks tehtud. Selliseid asju ei saa kasutada operatiivseks tegevuseks. Nende investeeringute ulatus, mis puudutab ehitust, on ju üle majandustsükli, nii et on risk sattuda pigem buumiaega kui mõõnaaega. Ekspertide kohta tegelikult väike kriitika: ärge kasutage rutiinselt 1930. aastate majanduspoliitilisi soovitusi, mõelge ikkagi, mis on võimalik tänapäeval, kui valdavalt on infrastruktuur ju olemas ja ressursid valdavalt kasutatud, ülejäävat tööjõudu ei ole. Aga selline huupi kulutamine tekitab muidugi uusi kulusid ja see kahjuks jätab reformivajadused peitu ja halvendab otsuste kvaliteeti. Nii et ma arvan, et eelarvepoliitika arutelu kese peaks olema see, mis on otsuste kvaliteet, mis on jätkusuutlikkus, mitte see, kas ja kes kui palju raha saab. Aitäh!

10:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile on ka küsimusi. Urmas Kruuse, palun!

10:29 Jürgen Ligi

Oi, milline rõõm!

10:29 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Oma ettekandes te viitasite teatud eelarvepoliitika muutustele viimastel aastatel. Me mäletame neid debatte siin, kui tuli Jüri Ratase esimene valitsus. Siis meile projitseeriti ka seda, et me laseme praegu eelarve tasakaalust välja ja loodame selle tasakaalu saavutada nelja-viie aasta pärast. Kogu aeg see nagu nihkus edasi. Täna oleme jõudnud sellisesse situatsiooni, kus need numbrid on veel negatiivsemad, kui me tollel ajal siin saalis kuulsime. Öelge palun, see nn laenuvõtmine, mida me ei ole iseenesest kriisi ajal sellisel kombel kritiseerinud, aga sisuliselt kritiseerides, kui jätkusuutlik see ühele väikesele avatud majandusega riigile on ja mida see tähendab tulevaste põlvete maksumaksjatele. Kas sellest spiraalist, kui minna üle kriitilise piiri, on võimalik ühel hetkel välja ka tulla või ei ole?

10:30 Jürgen Ligi

See on selles mõttes väga tõsine küsimus, et minevikus loodud tugevusvaru ja madal maksukoormus ju võimaldavad teha pikalt lollusi. Aga pealevoolav raha tekitab uusi tasakaalustamatusi, sõltuvusi ja ebatõhususi. Kui meil on kogu aeg olnud arusaam, et riik peab olema struktuurselt tõhus, siis pealevoolav raha muudab seda, kogu aeg see ju tõhusust lõdvendab. Me oleme suutnud areneda kiiresti ilma lihtsa rahata. Sellist finantskeskkonda muidugi pole varem olnud, kus lihtsalt trükitakse raha. See ei ole nii, et me jäämegi seda trükkima, bilansi teine pool jääb ju üles, kohustusi tuleb teenindada. Eelarvereeolid tegelikult mingil määral taastuvad, tõenäoliselt mitte küll endisel kujul. Me täpselt ei tea, milles siis lõpus kokku lepitakse täiesti uues paradigmas, kui on "uputus", kus keskpank on hakanud massiivselt sekkuma, mida varem ei olnud, ja muud institutsioonid juurde. Eks ole, seda täpselt ei tea. Aga me teame küll, kuidas toimib üks riik, kellel on liiga palju raha. Ta sööb ennast rasva ja hakkab vigu tegema, ta ei saa enam teha tarku otsuseid ega jõua ennast tõhusalt liigutada. Siin vahepeal käivad ka endised rahandusministrid. Mul jäi võib-olla kommenteerimata, et maailma parim rahandusminister töötas ju ajal, kui meil oligi ainult nominaalne number, see tekitas suure ülejäägi ja me tegime otsuseid, mis aitasid meid pikalt. Aga loomulikult maksis buumiaegne rasvaminek riigisektorile kätte ja masu ajal oli selgelt vaja väga suuri korrektsioone. Ma vaatan, kas ma selle joonise üles leian, erinevus struktuurse ja nominaalse tasakaalu vahel. See joonis on mul ära kadunud, jah, ma tundsin, et üks joonis on kadunud. Laias laastus, kuidas ma nüüd ütlen, kui struktuurne miinus oli meil mingitel hetkedel 5–6% – peast ei või öelda, eks ole –, me ise ei tajunud seda buumiajal, siis samamoodi oli nominaalne pluss samas suurusjärgus. Me tulime ikka väga kõrgelt väga suure kukkumisega alla oma teadmistega ja tegeliku elu tõttu.

Mis juhtus 2016? Hoolikalt läbimõeldud ja kaalutud uus eelarveraamistik ning ka struktuurse tasakaalu näitaja murendati ära. Väga innustunult vahetati lihtsalt siinsamas puldis plaat teistsuguse, vastupidise vastu. Mees, kes oli tollal rahandusminister – nimi ei tule meelde ja ta ei ole ka saalis –, oli kunagi väga hea liitlane rahanduskomisjoni esimehena. Ministrina hakkas ta rääkima, kuidas meid ei rahulda majanduskasv. Kõigile oli selge, et majanduskasv 2016. aasta lõpus oli piiri peal juba tööjõu mõttes,

inflatsioon taastus, vaba tööjõudu enam praktiliselt ei olnud, Euroopa nõudlus oli taastunud, mingit stiimulioigust meil ei olnud. See tekitas pikaajalise kahju majandusele. Riigisektor ju mingis mõttes alati konkureerib erasektoriga, tööjõu pärast vähemalt. Need vead me võimendasime tookord ikkagi ära. Seda sõltuvust kirjeldab ka see graafik, kuidas me oleme planeerinud olukorra halvenemist ja see on järjest halvenenud veel rohkem. Riigikontroll juhtis eraldi tähelepanu jooksvale monitoorimisele, sellele, et rahandusminister on see, kes peab mingis mõttes nagu jätkusuutlikkuse arvet ega istu Excelis (mina ei töötanud kunagi Exceliga), vaid paneb kõik algatused järjekorda, hindab ära nende jätkusuutlikkuse – Rahandusministeerium muidugi, mitte minister ainuisikuliselt – ja siis langetatakse otsused kogumis. Aga neid lastakse ikkagi praegu robinal läbi, ma ei tea, kas iga nädal, aga iga kuu küll. Ja sealt tulevad sellised graafikud.

10:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aivar Sõerd, palun!

10:35 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Ettekande tabelites on kenasti välja toodud, et enne eelmist finantskriisi aastatel 2005–2007 oli Eesti eelarve ülejääk suurimaid Euroopa Liidus. Ma vaidlustan selle, et tagantjärele hinnatakse seda tasakaalu struktuurilt. Tol ajal ei olnud seda terminit, need hinnangud on meelevaldsed ja need hinnangud ei ole kontrollitavad, näiteks mis puudutab 2008. aasta struktuurse tasakaalu hinnangut. Aga ma küsin hoopis seda, millised on need instrumendid Euroopa Liidus (see puudutab ka Eestit), millega struktuurse tasakaalu hoidmist ja tasakaalureegli täitmist kindlustatakse. Kui me vaatame seda uut, seda ülimalt solidaarsusele pühendatud Euroopa Liidu taastamiskava, siis vaadates seal neid elemente, on näha, et võlanäitajaid hakatakse ju peitma ja kohustusi hakatakse jagama. See ju võtab veelgi ära stiimulit oma eelarve tasakaalu viia. Millised need instrumendid tulevikus on, millega tasakaalureegli täitmist kindlustatakse?

10:36 Jürgen Ligi

Aitäh! Isegi mina ei tea tulevikku. Me ei ole päriselt selles debatis siiani sees olnud ja ongi keeruline sinna saada, sest rahandusminister on positsioneerinud ennast ju Euroopa Liidu eitajana. Minu teada läks ta ka täna ministrite üritusele (võib-olla ma räägin kuulujuttu) ilma valitsuse seisukohata. Kui mina läksin, siis see oli mulle suur võimalus võidelda Eesti rahvuskonservatiivse eelarvepoliitika eest ja teisi lohotada, kritiseerida, ütlen mitte liiga ülepakkuvalt. See oli tõesti väga inspireeriv aeg. Sai innustada reformima, sai isiklikult innustada ministreid mitte alla andma. See oli vastastikune, sest seda tegelikult Eestilt ka oodati. Aga mis praegu on, seda mina ei tea. Ma tõesti ei tea, miks me seal käime, mida me seal räägime, kas kirume Euroopa Liitu või mustanahalisi või mis me teeme seal. Mitte midagi tagasi ei peegeldu, mitte mingeid arusaadavaid debatte rahanduses ei toimu. Ma olen ju korduvalt proovinud, me mõlemad, eks.

Aga see vaidlustamise punkt on mulle muidugi hingelähedane. Ma tõin selle ju samas võtmes, et eelmise kümnendi keskel, buumi ajal me lähtusime parimast teadmisest, ma isegi ütleksin rohkem, peaaegu et parimast võimalusest. Kui ühiskond ei ole sellist kriisi läbi elanud ja näeb palku ja kõiki asju kohinal kasvamas, majandust kasvamas, prognoosid näitavad pidurdamatut kasvu 20 aastat – kahekümnenda aastani oli kindlasti üks graafik, mida ma olen näinud –, siis kuidas öelda, et me peame nüüd tagasi võtma. Aga me siiski ütlesime. Me panime ikkagi kõrvale ja jätsime mõned lisaeelarved tegemata, mis oli ju pikaajaline traditsioon, et peost suhu, nagu praegu muide elab Tallinn. Väga kerge raha, väga kiire kasv, aga seda kõike püütakse ikkagi mitu korda aastas ka ära kulutada.

Miks ma seda rääkisin? Mitte tingimata valitsuse kiituseks, vaid ikkagi ka õppetunni mõttes, et miks struktuurne reegel üldse kehtestati. On vale praegu seda materdada. See vähendas meie eksimise võimalust. Seda struktuurse reegli lõdvendamist 2016. aasta otsustega ja 2017. aasta seadusega kritiseerisid ju kohe ka eksperdid ja see kajastub meie olukorra halvenemises. Kogu see jutt, kuidas majandust tuleb ergutada, et kas teid rahuldab see majanduskasv, mis ilmselgelt oli üsna punases, võrreldes kasutamata ressurssidega – no see maksis kätte. Ainult et need, kes seda asja ajasid, ei ole kõik enam ametis, mitte selles ametis.

10:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Toomas Kivimägi, palun!

10:40 Toomas Kivimägi

Aitäh, härra juhataja! "Austatud minister" tahaks öelda. Kõlab küll veidi vastuoluliselt, aga tuleb tunnistada seda, et koroonakriis oli suureks õnnistuseks istuvale valitsusele. Hoiupörsas oli puruks lõõnud, kogu raha oli ära kulutatud ja ilmselgelt terendusid meile negatiivsed lisaeelarved. Eelarvereeglite leevendamine andis suure võimaluse teha palju kulutusi, kulutada oleviku ja isegi mineviku pärast, sh täita koalitsioonilepet. Kriisi parim võimalus või üks väheseid positiivseid omadusi on võimalus teha struktuurseid muudatusi ja surve neid teha, ent sellest ei ole mitte keegi mitte midagi rääkinud. Kas sa suudad tuua mõne näite, öelda mõne meetme, mis oleks suunatud tulevikku, mis tingiks struktuurseid muudatusi? Muu hulgas, kas ei oleks see tõesti ideaalselt parim koht katta ka teadlastele antud lubadust, et 1% läheb teadus- ja arendustegevuse kuludeks? See defitsiit on suurusjärgus 40 miljonit eurot.

10:41 Jürgen Ligi

Aitäh! Ühtegi tõepoolest praktilist sammu mina ei tea. Aga lugessin ka mõned asjad ette: rohepööre, digipööre, teadmispõhisem majandus. Minu kirk on loomulikult ka teadus ja haridus. Seda nihet oleks praegu väga mugav teha, kas või juba sellepärast, et ka SKP kukub. Numbri külge klammerdudes on võimalik seda ka tulevikus jätkata. Tõepoolest, see on väga mugav kriis. Kui praegu peaks seesama valitsus hakkama valimislubadusi täitma, siis oleks asi ikka päris hull, vaadates eelarve kontrollijana asjale, sest mitte midagi ei saaks teha. Aga nüüd ikka mõni asi kirjutatakse sisse, eks ole, nii et keegi ei arvuta, mitte keegi ei arvuta. See on päris hirmutav, ütlen ausalt.

10:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

10:42 Urve Tiidus

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Praegust olukorda ja suurt laenuvõtmise soovi ja tahet on võrreldud isegi eufooriaga. Eufooria on teatavasti intensiivne kõrgenenud meeleolu, millega kaasneb ka kõrge enesehinnang. Te olete väga hästi siin seletanud, mida see ülemäärane kulutamine ja kõik need asjad kaasa toovad. Ma küsin niisugust asja. Eesti kultuuriloos on üks hea metafoor, see on tark nõuandja. Kui teie saaksite anda praegu ühe targa nõuande Eesti tulevikku silmas pidades, siis mis nõuanne see oleks, kogu seda laenuvõtmise eufooriat ja üldse praegust olukorda silmas pidades?

10:43 Jürgen Ligi

Aitäh! See ei ole üldse minu maailm, mis praegu on riigirahanduses tekkinud. Peaks ikkagi hakkama täiesti vastutusest pihta, sellest, et oleks võimalik vastutada. Praegu ei ole ju võimalik vastutada, kui ainult kallatakse raha ja tehakse häälteenamusega otsuseid, mis pikaajalisi kulusid suurendavad, mitte ei tehta reformi. Aga jah, seda sai siin ka mainitud, et see laenuraha, kui see nii kerge ja odav on, tuleks suunata struktuursete paranduste tegemiseks, mida meile on soovitatud juba tegelikult 2016. aasta lõpust. IMF on hakanud seda meile ette heitma, et kuulge, mis te nõudlust stimuleerite, tehke midagi kasulikku. See on ju teada, kus meil tegelik majandusprobleem on. Probleem ei ole maksunduses, vaid on struktuuris, kliimas, digitaliseerimises. Nii et sellist odavat laenuraha oleks nii lihtne praegu kasutada olukorra parandamiseks.

10:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

10:44 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Viimastel aastatel oleme näinud jõuliselt peale tuleva riigikapitalismi kõrval, et laenukoormuse osakaal SKP-s on kolmekordistunud. Sa rääkisid hästi palju struktuurset tasakaalust ja nominaalsest tasakaalust. Selle kõrval on ilmselt mõistlik vaadata sedasama laenunumbrit, kuidas 7% asemel SKP-st on 22% SKP-st. Aga lisaks laenukoormuse kui sellise kasvule on minu meelest ikkagi probleem see, et põhimõtteliselt mitte midagi ei jää sellest hiigellaenust maha. Midagi ei jää järele, kõik on kuskile ära pudistatud, ilma et aru oleks saada, mida suurt tehtud on. Sa

mainisid paar korda oma ettekandes ja küsimustele vastamise käigus rohepööret, digitaliseerimist. Ma tahaksin, et sa läheksid natuke konkreetsemaks ja nimetaksid näiteks kolm näidet, kus laenu võiks kasutada nii, et sellest mõistlik asi tulevikuks maha jääks.

10:45 Jürgen Ligi

Konkreetselt on praegu ju riigiabiireeglid pandud ootele. Me võiksime nende kahe märksõna puhul anda ju riigiabi suunatumalt. Aga see on pikaajaline asi. Kindlalt ei ole ma selles mõttes imetegija, kellel on kübarast võtta lihtsad lahendused, aga mõttesuund peaks olema tõesti see, et me lihtsalt ei ela sellest rahast ega kuluta seda ära, vaid kääname [suunda] nii või teisiti. Ma ei ole sellest nagu üldse kuulnud. Aga ei ole krediiti. Inimesed, kes on kottinud Euroopa Liitu, ei saa Euroopa Liidus teha mõistlikke otsuseid. Need, kes on kottinud kliimamuret, ei saa ju sellest rääkida. Neid, kes on digitaalühiskonda umbusaldanud, ma mõistan, nad on vähemalt järjepidevad. Aga ma ei ole jah see inimene, kes järjest loeb neid teemasid üles. Neid on kindlasti rohkem. Aga meie jääme praegu eelarvepoliitika raamidesse.

10:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Yoko Alender, palun!

10:46 Yoko Alender

Aitäh, austatud aseesimees! Hea ettekandja! Tutvume kahe päeva pärast siin uue inimarengu aruandega, mis kahjuks kinnitab seda, et see eufooria, mida mainis kolleeg Tiidus, see liiderlikkus ei vii sihile ka inimarengu mõttes. Oleme väärikal positsioonil, 30. kohal, aga oleme jäänud sinna toppama, alates aastast 2016 arengut ei ole toimunud. Mulle tundub, et selle eufooria juurde käib see, et oma hädades süüdistatakse ka kõiki teisi. Riigikapitalismi juurde käib viimasel ajal, mulle tundub, ka ettevõtjate valimatu süüdistamine. Ettevõtjad küll tulevad alles kõnelema, aga ka teie vaatest võib-olla mõned sõnad, kuidas te näete ettevõtjate rolli selle kõige kõrval, millest te rääkisite?

10:47 Jürgen Ligi

Aitäh! Ma katsun mitte süüdistada. Mis ma ikka ütlen. Ettevõtjad ei ole need, kellele riik peaks ju sõnu peale lugema, riik elab nende peal ja ei ole mitte vastupidi, nagu riigipalgalisel oma maksudega hoiaksid üleval ettevõtlust, mida me oleme praegu kuulnud majanduspoliitika alusena. Aga see on tegelikult ju väga vastuoluline, ettevõtjad on oma erahuvides öelnud ka asju, mis on problemaatilised. Näiteks on räägitud võimalikult rangetest piirangutest, lootuses, et riik need kinni maksab. Mina loodan, et Toomas Luman täna räägib ka sellest – mul ei ole sellest aimu, ma ei vaadanud ka ta slide igaks juhuks üle –, et tegelikult ei ole riigi kaugas ju ammendamatu ega tule mujalt kui ettevõtjate taskust. Selles mõttes oleks ettevõtjate vaashoitud ootus ka abiks. Aga jah, me loodame ikkagi nende nutikusele. Meie oleme riigi eest vastutajana need, kes loodavad ikka nendele, vastupidine ei ole pikaajaline lahendus.

10:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Andres Sutt, viimane küsimus, siis on meil aeg otsas. Palun!

10:48 Andres Sutt

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Minevik on hästi dokumenteeritud nii sinu ettekandes kui ka Riigikontrolli ja eelarvenõukogu poolt. Sa tõid väga ilusasti välja ka need valdkonnad, kuhu sinu meelest oleks mõistlik investeerida, et meie tulevik ja ka meie laste tulevik oleks helgem. Minu küsimus on lihtne: mis sa arvad, miks seda siis ei tehta?

10:49 Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ei oska ennast sinna olukorda panna, aga ma natukene õelutsesin. Võib-olla ma komisjoni nimel rääkides ei tohiks olla nii avameelne. Aga probleem on ju selles, et me ei saa rääkida kliimapolitikast, kui see, mis toimub, kindlalt meie lapsi juba praegu lähemalt, loodusest rääkimata. Ma paneks ikka looduse kogu aeg ettepoole või inimese looduse sisse, mitte inimese looduse ette, nagu peaaegu kõik poliitikud räägivad, et inimene kõigepealt. Ei ole nii, et me oleme sellest väljaspool ja ennast sellest kõrgemale paneme, kui me tahame siin planeedil jätkata. Digitaliseerimise puhul ma olen

näinud viimasel aastal ... Ma räägin digitaliseerimisest, aga see on liiga kitsas, räägime teadus- ja arendustegevusest, meil on olnud siin sel teemal algatusi. Ma olen näinud tohutut umbusku teaduse suhtes. Kuidas keskpärase haridusega minister saabki võidelda teaduse eest? Ta tunneb umbusku, sest ta ei saa täpselt aru, mis toimub. On olnud need lepped, et paneme siis sinna 1%. Mina muide laitsin selle idee maha, sest ma vaatasin ikkagi bilanssi. Ma olen ise selles rollis olnud, kui ma võitlesin selle 1% eest otseselt ja ma kaitsesin ka haridusministrit natukene, see oli Ansipi valitsuses eelkõige, aga haridusministrina ma võitlesin ise selle eest, see on mulle hingelähedane teema päritolu tõttu juba. Jube lihtne on mul seda juttu ajada. Aga ma ei soovitanud sellist lepet üldse sõlmida, sest kõik valimislubadused olid erakondadel nii üle võlli. Üks erakond ei kirjutanud alla mitte selle pärast, et see oli liiga väheambitsioonikas, vaid selle pärast, et ta lihtsalt ei osalenud teadus- ja haridusteemalistel debattidel. Lihtsalt see polnud nende valdkond, nende valijad, nende huvi. Eks poliitikud ole väga palju hariduse ja oma valija nägu, kahjuks. Aga seda ei ole komisjon arutanud. Ma loodan, et mind ei seota praegu liiga palju selle komisjoniga. See on minu rahvuskonservatiivne maailmavaade, mis siin praegu kõlab ja mida ma tahaks ka rahandusse tagasi tuua.

10:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Kahjuks on küsimuste esitamiseks ettenähtud aeg möödas.

10:52 Jürgen Ligi

Aeg on läbi. Kas ma endale tohin küsimuse esitada? Me ju leppisime kokku, et meil igaühel on igale ettekandjale üks küsimus. Aga aeg sai läbi, õige.

10:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kindlasti võid seda teha, aga väljaspool suurt saali. (Naer saalis.) Nii, läheme päevakorraga edasi. Järgmine ettekandja on Eesti Panga president Madis Müller. Palun!

10:52 Eesti Panga president Madis Müller

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Mul on tõesti hea meel siin nädalase vahega teie ees juba teist korda esineda, seekord siis tutvustamaks Eesti Panga seisukohti riigieelarvega seonduvates küsimustes.

Riigieelarve on loomulikult üks olulisemaid seadusi ja tähtsamaid poliitika kujundamise instrumente. Eesti Pank on keskpangana sageli võtnud sõna riigieelarvega seonduva kohta, kuid me oleme enda jaoks ka selgelt läbi mõelnud selle, kus on meie pädevus sellega seoses, selle ulatus, kui kaugele me oma kommentaaridega minna saame. Meie arvates ei ole keskpanga asi näiteks avaldada arvamust selle kohta, kas riik peaks enam tulu koguma tulumaksu, käibemaksu või mõnda muud maksu kasutades, samuti näiteks see, kas riigieelarve kulude poolel peaks eelistama õpetajate palga tõusu politseinike omale või hoopis suurendama sotsiaaltoetusi. Need on selgelt poliitilised valikud, mille kohta eri erakondadel ja ühiskonnagrupidel on erinevad seisukohad, ja ainuõigeid vastuseid siin reeglina ei ole. Mittepoliitilise institutsioonina on keskpangal kohatu taoliste valikute kohta sõna võtta. Kuna keskpank oma töö käigus hindab Eesti majanduse olukorda ja väljavaateid, oleme siiski pidanud õigeks juhtida tähelepanu sellele, kas riigieelarve üldiselt käib mõistlikult ühte sammu majanduse olukorraga, just selles osas, mis puudutab eelarve tulude ja kulude tasakaalu. Seejuures oleme viimastel aastatel nii nagu ka Rahandusministeerium ja enamik teisi riike ja rahvusvahelisi institutsioone pidanud õigeks eesmärgiks ka Eesti puhul nn struktuurse tasakaalu põhimõtet. See ütleb, et kui majanduses on kiire kasvu periood, ei peaks riik kulutama rohkem, kui ta maksude ja muude tuludena inimestelt ja ettevõtetelt raha kokku korjab, vastasel juhul valitsus n-ö ergutaks täiendavalt majandust valel ajal, kulutades selleks raha, mis võib viia täiendava hinnatõusuni ja Eesti ettevõtete konkurentsivõime nõrgenemiseni. Vastupidi aga, kui majandus on languses, nii nagu see on täna, siis on valitsusel mõistlik võimaluse korral riigieelarve kaudu enam kulutada ja sellega ka majandusele tuge pakkuda. Eelnevat silmas pidades soovin ma täna rääkida kahest teemast. Esiteks, kuidas Eesti valitsus viimastel aastatel on suutnud kirjeldatud tasakaalus eelarve põhimõtteid järgida, ja teiseks, milline on mõistlik eelarvepoliitika just tänases majandusolukorras.

Alustan tagasivaatest. Kui me vaatame tagasi neljale aastale, 2016–2019, siis saame selgelt öelda, et Eesti majanduses olid neil aastatel head ajad. Kuigi majanduse temperatuuri mõõtmine on alati keerukas, siis enamasti antakse sellele hinnang, kasutades nn SKP lõhe näitajat. See indikaator mõõdab

seda, kas majanduskasv on hetkel üle või alla oma pikaajalise jõukohase kasvutrajektoori. Joonisel näidatud Euroopa Komisjoni hinnang näitab, et võrreldes teiste euroala riikidega oli Eesti majandus viimastel aastatel keskmisest tugevamas seisus. Nii näiteks oli aastatel 2016–2019 üksnes kolm euroala riiki, kus majanduse kõrgkonjunktuur oli selle näitaja järgi veel tugevam kui Eestis. Vist kõige selgem viimaste aastate hea majandusolukorra indikaator oli areng töajuturul, kus palgatõus enam kui viie aasta jooksul oli väga kiire ja tööpuudus langes eelmise aasta lõpuks alla 4,5%. Sellisel ajal on valitsusel sobilik koostada ülejäägiga riigieelarvet. Milline oli aga Eesti riigieelarve seis nendel aastatel? Meie riigieelarve on alates 2016. aastast olnud puudujäägis nii nominaalselt, st ilma majandustsükli seisu arvestamata, kui järjest süvenevalt ka struktuurse tasakaalu arvestuses. Seejuures on näha, et eelarve puudujääk oli suurem kui euroalal tervikuna, seda hoolimata sellest, et meie majanduse seis oli euroala keskmisest selgem parem. Kui vaadata taas euroala eri riike, siis sellel perioodil oli viis euroala riiki, kus oli Eestist veelgi suurem struktuurne puudujääk.

Struktuursest puudujäägist rääkides on tähtis mõista, et tegemist on näitajaga, mida reaalselt on väga raske mõõta. Nii näiteks kehtisid aastatel 2016–2017 Eesti Panga ja Rahandusministeeriumi vahel arutelud teemal, kuidas täpselt hinnata Eestile jõukohast majanduskasvu ja kas oleks juba kohane või mitte ülejäägis eelarve koostamine. 2019 aga oli juba tõesti kõigile selge, et majanduse olukord Eestis on väga hea ning eelarve tuleks viia vähemalt tasakaalu. Kahjuks ei õnnestunud valitsusel kahel viimasel aastal täita ka iseenda seatud eesmärgi ning eelarve puudujääk kujunes planeeritust suuremaks. Huvitav on võrdluses silma jääv Kreeka olukord, kus riigieelarve on olnud tugevas struktuurses ülejäägis. Selle taga on kaks tegurit. Esiteks, Kreeka majanduskasv on püsinud alla riigi jaoks jõukohase tasakaalulise kasvutempo ning teiseks on neil eelmisest võlakriisist taastumise järel pealesurutud kasinusmeetmed, mis kokkuvõttes on viinud Kreeka riigieelarve struktuurses ülejääki, mis on euroala suurim.

Huvitav on ka dünaamika mõttes hinnata, kuidas on eelarve puudujääk eri riikides viimastel aastatel muutunud. Kui vaadata numbrites mõõdetavaid muutusi eelarvepoliitikas, siis selles võrdluses paistab tasakaalu halvenemisega esiteks silma Kreeka. Nagu eelnevalt räägitud, on Kreeka olukord Eesti omast väga erinev. Kasinusmeetmed ja nõrk majanduskasv olid viinud riigieelarve suurde struktuurses ülejääki, viimastel aastatel on Kreeka eelarve ülejääk vähenenud ehk muutus selles mõttes on matemaatiliselt olnud nende jaoks ka negatiivses suunas. Eesti tuleb selles edetabelis kohe pärast Kreikat. Seega oleme euroala riik, kes on kõige enam suurendanud oma eelarve puudujääki. Euroalal keskmisena on eelarvedistsipliin olnud parem ja eelarve puudujäägid kasvanud ei ole. Sügava majanduslanguse tingimustes on majanduse elavdamisel tõesti sobilik puudujäägiga riigieelarve. Riikides, kus riigivõlg on madalam ja reservid suuremad, on valitsuse võime majandust kriisi ajal toetada märksa parem. Eesti võimekus oma majandust toetada on samuti hea, kuna meie riigivõlg on väike, ja nagu me ka eelmisel nädalal toimunud eduka võlakirjaemissiooni pealt nägime, tänu sellele ja ilmselt ka tänu Eesti euroala liikmesusele on investoritel usku Eesti riigi maksevõimesse õnneks piisavalt. Siiski saame öelda, et kui varasematel aastatel oleksime lähtunud tasakaalus eelarve eesmärgist, oleksime praeguseks kriisiks paremini valmis olnud. Võttes aluseks lihtsalt nominaalse arvestuse, on Eesti riigi eelarve viimasel neljal aastal kokku puudujäägis 530 miljoni euroga. Kui oleksime suutnud hoida eelarvet vähemalt nominaalselt tasakaalus, oleksid riigi puhvid kriisi sisenedes olnud vastavalt selle võrra suuremad. Kui oleksime aga lähtunud eespool kirjeldatud struktuurse tasakaalu eesmärgist, oleks Eesti riigil kriisi sisenedes olnud eelneva nelja aastaga kogutud varu umbes 750 miljonit eurot, mida saaksime praegu kasutusele võtta ilma nii palju täiendavalt raha juurde laenamata. Ma arvan, et siin on mõtlemisainet tulevikuks. Pärast praegusest kriisist taastumist tasub mõelda, kuidas saaksime võimalikult kiiresti Eesti riigieelarve taas tasakaalulisemale ja pikaajaliselt jätkusuutlikule rajale. Nüüd jõuan majanduse hetkeolukorra ja selleks sobiliku eelarvepoliitika kirjeldamiseni. Nii Eesti, euroala kui ka kogu maailma majanduse väljavaade hetkel on väga ebakindel ja raskesti prognoositav. Eesti Panga suvise prognoosi, mis on tehtud koostöös teiste euroala keskpankadega, avalikustame me ametlikult homme. Näiteks aga Euroopa Komisjon prognoosib Eesti 2020. aasta majanduslanguseks 6,9%, mis on lähedane euroala keskmisele, milleks Euroopa Komisjon prognoosib veidi suuremat, 7,7%-list majanduse kukkumist. Euroopa Keskpanga värske prognoosi baasstsenaariumi kohaselt võib euroala majanduslanguseks sel aastal kujuneda 8,7%. Seni avaldatud prognooside kohaselt saavutavad nii Eesti kui ka enamik meie suurematest kaubanduspartneritest oma majanduse kriisieelse taseme uuesti alles 2022. aastaks. Valitsemissektori tulude taastumine võib aga võtta veelgi kauem. Teisisõnu, me peame vähemalt kahe aasta jooksul olema valmis selleks, et riik peab läbi ajama varasemast

märgatavalt väiksemate maksutuludega.

Kuna majanduskriis on üleilmne, siis ainuüksi eksportiv sektor meid kriisist välja ei vea. Seetõttu on praeguses olukorras loomulik, et eelarvepoliitika püüab Eesti majandust turgutada, niipalju kui võimalik. Sedavõrd sügava majanduslanguse tingimustes on seega eelarve puudujääk kohane. Majanduse taastumist toetab küll euroala rahapoliitika, kuid kindlasti on vaja tuge ka eelarvepoliitikalt. Seda silmas pidades on Euroopa Komisjon juba lõdvendanud nii riigiabi- kui ka eelarvereegleid. Loomulikult on seejuures väga tähtis jätkuvalt tähelepanelikult jälgida, millele me raha kulutamine, ning tagada see, et kriisist taastumiseks tehtavad kulutused oleksid tõesti ajutised, ilma et nad tooksid kaasa riigi püsivalt suure kulutaseme ja riigi rolli kasvamise majanduses.

Samamoodi nagu valdav osa teisi Euroopa Liidu riike reageeris Eesti koroonaviiruse puhanguga kaasnenud majandusprobleemidele erinevatest meetmetest koosneva toetuspaketiga. Eesti varasem hea eelarvepoliitika on teinud võimalikuks selle, et meil on praegusel väga keerulisel ajal lihtsam leida vahendeid majanduse toetamiseks ja elavdamiseks. Meie madal riigivõlg ja pikaajaliste riigireitingute kõrge tase on taganud selle, et laenuraha on meile soodne. Erialgetel hinnangutel on Eesti esimene abimeetmete pakett Eesti majanduse suurust arvestades teistes Euroopa Liidu riikides vastuvõetud meetmete pakettidega võrreldes keskmisest pisut suurem.

Riigiabireeglite ajutine lõdvendamine on võimaldanud riikidel toetada ettevõtlust ja ka Eestis on oluline osa abimeetmetest olnud suunatud just ettevõtetele, näiteks palgatoetusmeede, KredExi ja MES-i käendused ja laenud, samuti kaudselt maksude alandamine, vältimaks töökohtade kadu ja pankrotilainet. Otse majapidamisi toetavate meetmete osakaal on meil seni teiste riikidega võrreldes väiksem, ent eks kaudselt toetab näiteks ka töötasuhüvitise meede lisaks ettevõtetele ikkagi ju majapidamisi.

Abimeetmete pakettis eraldati vahendeid ka investeringuteks. Seda me näeme positiivsena. Üldiselt plaaniti riiklikke investeringuid Euroopa Liidu riikide esimestes abipakettides vähe ja Eesti on heas mõttes isegi erand, seda muidugi eeldusel, et need projektid on hästi välja valitud ja piisavalt kiiresti käivituvad.

Kui ma eelmisel nädalal käisin teile tutvustamas Eesti Panga eelmise aasta aruannet, oli teil palju küsimusi seoses Euroopa Komisjoni ettepanekuga Euroopa Liidu eelarve kohta, eriti mis puudutab nn taaskäivitamise rahastut. Nii nagu paljude majandust puudutavate temade puhul, on ka sellel initsiatiivil majandust otseselt mittepuudutavaid tahke, näiteks arutelu, kui solidaarsed peaksid liikmesriigid olema kriisist väljumisel üksteist ühiselt toetades. Euroopa Komisjoni ettepanek lähtub põhimõttest, et koroonakriis puudutab kõiki Euroopa riike ning majanduste võimalikult kiire taastumine on ka meie kõigi huvides. Kindlasti vastab see tõele Eesti puhul, kuna meie majandus on väga sõltuv ekspordist ja sellest, kuidas läheb meie kaubanduspartneritel. Seni oleme Eesti Pangas üldiselt toetanud seisukohta, mille kohaselt peaks iga riik ise oma riigirahanduse eest vastutama. Nii on see kokku lepitud ka Euroopa Liidu aluslepingutes. Oma laenude teenindamise eest vastutamine on kooskõlas ka sellega, et riigi kulutuste otsustamisel on riigid vabad.

Praeguses väga keerulises majandusolukorras on eelarvepoliitika tugi majandusele kohane kõigis Euroopa Liidu riikides. Kuna kriisi sügavus ja riikide võime oma jõududega toime tulla on siiski erinev, siis on ka ühtne Euroopa Liidu taseme initsiatiiv mõisteta. Oluline on seejuures, et Euroopa Komisjoni väljapakutud täiendav rahastu on ajutine ning taolisi meetmeid võiks tõesti kasutada ainult erandkorras, väga tõsise majanduskriisi lahendamiseks.

Kui taaskäivitamise rahastu loomise kiidavad liikmesriigid heaks, peaksime olema valmis ka selleks, et Eestis targalt otsustada, kuhu neid lisavahendeid suunata. Siin võiks olla keskne eesmärk Eesti majanduse kasvuvõimekuse suurendamine. Selleks sobivad majanduse digitaliseerimisse ja kliimasõbralikesse uutesse tehnoloogiatesse investeerimine, mis on mõlemad tegelikult ka komisjoni ettepanekus välja toodud eraldi eesmärkidena, samuti teaduse ja haridussüsteemi ning inimeste ümberõppe toetamine ning tootlikkust suurendavate investeringute tegemine. Samas, kuna tegemist on ajutise toega, on mõistlik vältida selle lisaraha kasutamist jooksvate kulude püsivaks suurendamiseks.

Sellega ma oma ettekande lõpetan ja hea meelega vastan teie kõigi küsimustele. Aitäh!

11:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh ettekande eest! Teile on tõepoolest ka küsimusi. Aivar Sõerd, palun!

11:08 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Ma alustangi teie ettekande lõpuosast, mis puudutas taaskäivitamise rahastut. Kui me vaatame sellest asjast n-ö läbi ja just tänase teema kontekstis, siis mida me näeme? Esiteks, laenukohustuste laialijagamine; teiseks, eelarve tasakaalu reeglite peatamine teadmata ajaks; kolmandaks, keskpanga, st teie enda enneolematu riikide võlakirjade kokkuostu programm (seal on riigid põhiliselt); neljandaks, laenukoormuse näitajate peitmine. Loetelu ei ole lõplik. Mina väidan, et kriisi varjus me hoopis kaugeneme tasakaalu ja vastutustundliku eelarve põhimõtetest. Aga te võite selle väite ümber lükata.

11:09 Eesti Panga president Madis Müller

Aitäh väga hea ja olulise küsimuse eest! Tõesti, kui me vaatame, kui kaugele ka Eesti riigieelarve ja tegelikult ka teiste Euroopa riikide eelarved tasakaalust sellel aastal lähevad, siis võib väita, et me praegu tasakaaluesmärgist eemaldume. Te viitasite sellele, mida Euroopa keskpangad teevad, ostes võlakirju ja suunates sellega täiendavat raha majandusse. Ka see, ma arvan, ei ole pikas perspektiivis mõistlik püsipoliitika ja tasakaaluline tegevus. Selles mõttes on teil kindlasti õigus, et me oleme tasakaalulisest olekust eemaldumas. Ma arvan, et see on praeguse kriisi sügavust arvestades ajutiselt põhjendatud, aga kindlasti peab olema ettevaatlik selles – nii nagu ma Eesti riigieelarvele viidates ka ütlesin –, et me püsivalt riigi kulutuste baasi liiga kõrgeks ei tõstaks, et need kulutused, mis me teeme, oleks tõesti loomult ajutised ja võimalikult kiire mõjuga just sellest kriisist väljatuleku toetamiseks. Samamoodi, rääkides keskpangast ja keskpanga pakutud toest, ma arvan, on väga oluline, et see oleks ajutine ja me oleksime valmis õigel hetkel ka keskpangana oma tugimeetmeid tagasi keerama.

11:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

11:11 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Muidugi on lugupidamist vääriv teie tagasihoidlikkus, Eesti Pank kindlasti ei peaks poliitikasse sekkuma. Kuigi ma isiklikult arvan, et Eesti Panga sõnavõttud võiksid minna ka natukene sügavamale kui ainult see teie väljapakutud piir, selleks et valitsused saaksid parimat ekspertiisi. Aga ma küsin sellist asja. Te kirjeldasite riigieelarve tasakaalu ja seda teadmist. Kui ma õigesti tähele panin, siis kui me selles situatsioonis oleks adekvaatselt käitunud, ei oleks me pidanud 750 miljonit täiendavat laenu praegu võtma, vaid meil oleks olnud olemas puhver. Kust pärineb teie optimism, kui kõige suurema majanduskasvu aastatel lasti eelarve miinusesse? Millise loogika kohaselt te eeldate, et seda tüüpi valitsemispoliitika hakkab muutuma?

11:12 Eesti Panga president Madis Müller

Tõesti, meie arvutused, millele ma viitasin, viitavad sellele, et kui me viimase nelja aasta jooksul oleksime järginud struktuurselt tasakaalus riigieelarve põhimõtteid, mida me oleme proovinud Eesti Pangas ka propageerida, siis oleks see 750 miljonit täiendavat puhvrit meil kriisi sisenedes olemas olnud. Ma rõhutasin ka vajadust olla kriisist väljudes valmis kulutusi tagasi tõmbama ja nendest kriisimeetmetest kiiresti väljuma, et riigirahandus saada taas püsivalt jätkusuutlikumale rajale. Aga kui te küsite, kust tuleneb minu optimism, siis ma tegelikult ei väljendanud hinnangut, kas see on optimistlik või pessimistlik prognoos, ma pigem nentisin, et see oleks mõistlik. Kuidas tegelikult läheb? Ma loodan muidugi, et teie Riigikogu liikmetena ja ka valitsus lähtute samadest põhimõtetest ja see täpselt niimoodi saabki olema. Eks aeg näitab.

11:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Annely Akkermann, palun!

11:13 Annely Akkermann

Suur tänu, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Pool küsimusest küsis eelkõneleja juba ära. Minu küsimus on ühe slaidi kohta. Kahtlemata on sedavõrd sügava majanduslanguse tingimustes eelarve puudujääk kohane. Aga te olete aastaks 2021 joonistanud siia eelarve nominaalse puudujäägi vähenemise rohkem kui poole võrra. Täna peaks olema 2021. aasta eelarve juba töös, jõujooned

peaksid vähemasti paigas olema. Riigikogule ei ole eelarvestrateegiat veel esitatud, üksnes iga nädal on menetluses eelnõud kaudsete maksude alandamiseks, aktsiiside alandamiseks, mille mõju on vastupidine. Missugused olid teie argumendid, kui te selle tulba siia sellisena joonistasite?

11:14 Eesti Panga president Madis Müller

Aitäh küsimuse eest! Te olete väga tähelepanelik, tõesti on siin viide juba ka järgmisele aastale. Selliste jooniste tegemisel saame me Eesti Pangas lähtuda siiski ainult Riigikogus juba vastu võetud seadustest. Ühelt poolt me teame, et käesoleval aastal on lisaeelarvega vastu võetud palju ühekordseid kulusi, mis ei peaks kanduma üle järgmisesse aastasse. Teisalt võivad ka teatud sotsiaalkulutused automaatselt väheneda, kui majanduslik olukord järgmiseks aastaks paraneb. Kuna puudujääki me mõõdame protsendina SKP-st ja me siiski loodame, et järgmisel aastal, pärast järsku majanduse kukkumist 2020. aastal, ikkagi toimub taastumine, siis SKP kasv ja Eesti majanduse olukorra paranemine aitavad selle suhtarvu paranemisele kaasa. Aga siiani me tõesti oleme lähtunud ainult avalikult teadaolevast informatsioonist. Seda, milliseks tegelikult 2021. aasta riigieelarve arutelud kujunevad, me näeme ja saame ka enda numbreid täpsustada.

11:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urve Tiidus, palun!

11:15 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kirjeldades praegust olukorda, koroonapideemiajärgset olukorda, kasutatakse väga värvikaid sõnu. Täna hommikul ma kuulsin – kahjuks ma ei mäleta, kes seda ütles –, et see on viimase 80 aasta suurim kriis. Sellele ei hakka ma vastu vaidlema, võib-olla nii ongi. Kuna Eesti Pank on aga üks Euroopa keskpankadest, siis ma küsin niisugust asja: seda, mis on olnud, me muuta ei saa, aga kui kaua läheb aega, et me sellest kõigest välja tuleksime? Ja mis on see üks asi, see võti, mis aitaks sellest kiiremini välja tulla?

11:16 Eesti Panga president Madis Müller

Ma ei ole kindel, kas mul on üks võti, aga küll ma võin öelda seda, et näiteks ka Euroopa Keskpank eelmine nädal avalikustas enda majandusproгноosi. Nende hinnangu järgi selline mahu mõttes majanduse tase pärast sellel aastal toimunud sügavat kukkumist võiks jõuda tagasi kriisieelsele tasemele aastaks 2022. Ma arvan, et see on ka Eestis see hetk, mil vähemalt mõõdetuna majanduse mahu mõttes me võiksime olla kriisieelsel tasemel tagasi. Omaette küsimus on, kas see tähendab, et me oleme igas mõttes niisama heas olukorras kui varem. Tõenäoliselt mitte. Vaatame kas või rahanduslikke näitajaid, seda, et riikide laenukoormus on suurem, valitsused on rahanduslikult hapramas seisus, kui oldi enne kriisi. Keskpankade jaoks samuti on kindlasti küsimus siin, nagu eelnevaltki viidatud, see, et keskpangad on võtnud tõesti erakorralisi meetmeid, selleks et majandust veel toetada, majandusse täiendavalt raha suunata ja soodsaid finantseerimistingimusi tagada. Nende sammude tagasipööramine tõenäoliselt võtab kauem aega kui aasta-paar. Selles mõttes, jah, see perspektiiv võib olla veelgi pikem.

11:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Taavi Rõivas, palun!

11:17 Taavi Rõivas

Aitäh! Suur tänu väga ülevaatliku ja selge ettekande eest! Sellisel kompaktsel kujul esitatuna oli ikkagi päris õudne näha, kuidas Eesti on 2016. aasta Euroopa absoluutsest tipust langenud tagantpoolt teiseks. See ei ole see Eesti, millega me harjunud oleme. See kindlasti ei ole see Eesti, mille poole me peaksime tulevikus püüdlema. Aga just tuleviku kohta ma soovingi küsida. Valitsus on võtnud vähemasti praeguse teadmise järgi sellise hoiaku, et me lähtume samast kulutasemest, mis oli enne koroonakriisi, ehk kulukärpeid ei tehta. Teisiti öeldes me pörutame edasi umbes 11,5 miljardi suuruse kulubaasiga, teades, et tulusid nii sel kui ka järgmisel aastal langeb ära. Minu küsimus on see: kas teie hinnangul oleks mõistlikum praegu pigem võtta veidi kuludes tagasi ja siis hakata taastuma või on parem see, kui me iga hinna eest hoiame kulutaset ja stagneerume väga pikaks ajaks?

11:18 Eesti Panga president Madis Müller

Kõigepealt aitäh küsimuse eest! Nii nagu ma ettekandes ütlesin, põhimõtteliselt ka Eesti Panga me oleme seda meelt, et selleks, et majanduse taastumist toetada, peaks riik täna olema valmis täiendavaid kulutusi tegema. Selles mõttes me ei propageeri praegu järsku kärpimist riigi poolt. Omaette küsimus on muidugi see, kas see tähendab, et kõik kulutused ja kõik tegevuskulud peavad olukorras, kus erasektor teeb selgeid kärpeid, ka riigis jääma endiseks. Ma arvan, et see on selge arutelu koht, kuidas kulutuste struktuur peaks välja nägema, kui suur osa peaks olema suunatud investeeringuteks, mis on selgelt majanduse taastumisele suunatud, ja kui palju jooksvateks kuludeks. Ma arvan, et see väärib küll pärast esmasest kriisi põhjast väljatulemist täiendavat arutelu. See on asi, mida tasub teha hiljemalt 2021. aasta riigieelarvest rääkides.

11:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kristina Šmigun-Vähi, palun!

11:20 Kristina Šmigun-Vähi

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud Eesti Panga president! Oma ettekandes te kiitsite heaks laenuraha kaasamist. Aga mind huvitab rohkem see, mida te arvate sellest, kui tänases olukorras minnakse riigi reservide kallale.

11:20 Eesti Panga president Madis Müller

Aitäh küsimuse eest! Eks see ole olukorras, kus riigi kulutused ületavad tulusid, põhimõtteliselt valiku koht, kuidas seda suuremat kulutamist rahastada. Osaliselt on seda võimalik teha varem kogutud reservide arvel. Kuna see ei ole piisav, siis on vaja täiendavalt raha juurde laenata. Põhimõtteliselt see, et kriisilukorras kasutatakse ka kogutud reserve, ma arvan, on õige. Nagu ma viitasin, reserve oleks meil võinud kriisi sisenedes olla lihtsalt palju rohkem. See, et nendest praegu ei jätku, on ka mõistetav, mistõttu on riigil tõesti loogiline ka täiendavalt laenata. Seda, milline on mõistlik püsiv reservide ja puhvrite tase, minimaalne tase vähemalt, et jooksvalt riigi mõistlikku kassatagavara tagada, Rahandusministeerium riigikassas ikkagi täpselt jälgib, et me alla kriitilise piiri ei laskuks. Ega kriisi eel meil liiga suuri puhvreid ei olnud. Selles mõttes ma mõistan ühelt poolt nii reservide kasutamist kui ka täiendavat laenamist, aga teisalt tõesti rõhutaks vajadust heal ajal puhvreid koguda. Praegune episood näitab, et meil oleks võinud olla palju rohkem neid puhvreid, mida me oleks saanud kriisi sisenedes kasutusele võtta.

11:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Lotman, palun!

11:22 Mihhail Lotman

Aitäh, istungi juhataja! Austatud ettekandja! Ma olen tasakaalus eelarve ja üldiselt konservatiivse rahanduspoliitika suur pooldaja. Kuid kui meie tollane erakonna esimees Mart Laar tegi ettepaneku panna põhiseadusesse tasakaalus eelarve nõue, siis ma olin vastu. Tasakaalus eelarve on väga tähtis vahend jätkusuutlikuks arenguks, kuid mitte eesmärk ise. Kui on normaalne majandusolukord, siis peame mõtlema jääkidele ja varudele, kuid kriisis, kui on näiteks meditsiinikriis, me peame ennekõike mõtlema inimeste elude päästmisele, isegi kui see nõuab teatud vabaduspiiranguid. Kas teie meelest ei peaks majanduskriisi ajal kõik jõupingutused majandusvaldkonnas ja rahandusvaldkonnas suunama sellele, et majandus ei sureks välja, isegi loobudes tasakaalustatud eelarvest ja muudest tähtsatest põhimõtetest?

11:23 Eesti Panga president Madis Müller

Aitäh küsimuse eest! Ma põhimõtteliselt nõustun teiega. Ka Eesti Panga me oleme tavapäraselt rääkinud tasakaalus riigieelarve eelistest ja vajadusest selle järele. Aga me ei ole olnud sellises kriisilukorras, nagu me täna ennast leiame. Tõesti, riigieelarve tasakaal ei peaks olema eesmärk omaette. Nagu ma oma ettekandes viitasin, praegu ka meie näeme Eesti Panga, et täiendav tugi majandusele riigieelarve kaudu on põhjendatud. Puudujäägis eelarve sel aastal on kindlasti mõistetav. Kas tänaste pingutuste eesmärk peaks olema eelkõige just majanduse võimalikult hästi toimimas

hoidmine, pankrotilaine vältimine, töökohtade säilitamine, niipalju kui vähegi võimalik? Sellega ma olen samuti nõus. Ma arvan, et esimene abimeetmete pakett suuresti sellele ju tegelikult suunatud oli. Võib-olla keerulisem saab olema siis, kui me oleme kriisi akuutsest faasist n-ö väljumas ja on vaja teha pisut paremini sihitud ja täpsemaid valikuid, kuidas majandust veel võimalikult hästi toetada. Võib-olla tuleks toetada ka muudatusi majanduse struktuuris ja mitte kõigile ühtemoodi riigilt toetusi jagada. Senisel kujul, nagu kriisi ajal tehtud sai, see pikas perspektiivis kindlasti võimalik ei ole.

11:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

11:25 Jürgen Ligi

Aitäh väga hea ettekande eest! Aga te olite küll natuke liiga sõbralik valitsuse suhtes selle numbri esitamisel, kui palju oleks meie olukord parem olnud. Kumulatiivne struktuurne puudujääk ei ole kindlasti 750 miljonit, vaid Eesti Rahandusministeeriumi, Statistikaameti arvestuste järgi ulatub see kolme aasta jooksul peaaegu 4%-ni SKP-st. Ka 2016. aasta olukorda halvendas just nimelt seesama valitsus, seesama poliitika, nagu ma mainisin. Tuleks juurde liita ka selle aasta miinus.

Aga mu küsimus on: mis teid selle Euroopa taastamispaketi puhul köidab? Ma tulen mõneti kaasa skepsisega, mida Aivar Sõerd siin väljendas. Aga kui Eesti läheb praegu Euroopa vaatele vastu sõdima, siis mis teie hinnangul oleksid tagajärjed, kui Eesti püüaks välja jääda, püüaks seda ära hoida?

11:26 Eesti Panga president Madis Müller

Aitäh küsimuse eest! Kõigepealt struktuurse puudujäägi numbritest. Siin võib tõesti olla erinevaid hinnanguid nüanssides. Tõesti, struktuurne puudujääk ei ole nii täpselt mõõdetav kui nominaalne, kulud-tulud ja nende vahe, ja ma ei võtnud arvesse 2020. aasta eeldatavat puudujääki.

Aga mis puudutab Euroopa Komisjoni ettepanekut nn taaskäivitamise rahastu loomiseks, siis see lähtekoht, mida ma mõistan, on see, et kriis puudutas kõiki Euroopa Liidu liikmesriike. Tõsi küll, eri moel ja see mõju oli erineva sügavusega ja erinev on ka riikide suutlikkus praegu kriisi mõju leevendamiseks hakkama saada. Samas, eks Euroopa Komisjon loomulikult lähtub Euroopa ühtsetest eesmärkidest ja sellest, et Euroopa Liit tervikuna võimalikult hästi taastuks. Kui me mõtleme kitsamalt, ka Eesti vaates, siis ma arvan, et ka meie huvides on see, et meie kaubanduspartnerid võimalikult kiiresti oma majanduse taas paremale rajale saaksid. Sellest võidaksid nii Eesti eksport kui ka ettevõtted ja nendes tööd saavad inimesed. See on see põhjus, miks ma arvan, et põhimõtteliselt on see ettepanek ka Eesti huvides.

Kõige problemaatilisem osa puudutab programmi rahastamist, mis tähendaks senisest palju suuremas mahus Euroopa Komisjoni kaudu, aga tegelikult ikkagi Euroopa riikide ühisel tagatisel võlakirjade emiteerimist ja raha laenamist. Aga teisalt on tegemist sisuliselt siiski ajutise Euroopa Liidu eelarve mahu kasvatamisega. Me teame, et see on ajutine, kasutatakse samu mehhanisme, suuresti sama eelarveraamistikku, mis on juba Euroopa Liidus kasutusel ja välja töötatud, millest lähtudes võib ka mõelda, et see ei ole niivõrd suur erinevus, võrreldes Euroopa Liidu tavapärase toimimisega. Aga eks see kindlasti arutelu koht ole, kas see maht on täpselt see, mida me vajame, ja kuidas kulud ning näiteks laenude ja toetuste vahetused peaksid seal paketi olema ning milliseid investeeringuid kõige enam toetada. Kindlasti jõuab ka Riigikogu seda veel põhjalikumalt käsitleda.

11:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Lugupeetud Eesti Panga president, aitäh ettekande ja küsimustele vastamise eest! Aga kahetsusega peab tõdema, et küsimuste esitamiseks ettenähtud aeg on läbi, kuigi küsimusi Riigikogu liikmetel oleks veel. Aga aitäh! Läheme päevakorraga edasi. Järgmine ettekandja on eelarvenõukogu esimees Raul Eamets. Palun!

11:30 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Esitan järgnevalt eelarvenõukogu vaate püstitatud küsimustele. Mitmeid teemasid, millest ma ka räägin, on siin põgusalt juba puudutatud. Kui vaadata korra selle ajaloost pilti, vaadata korra tagasi, siis 2014. aasta kevadel Eesti riigieelarve seaduses kehtestati struktuurse eelarve tasakaalu reegel ja loodi eelarvenõukogu. See

järgnes nendele otsustele, mis Euroopa Komisjon tegi 2013. aastal. Eelarvenõukogule anti väga selge mandaat: hinnata kodumaiste eelarvereeglite täitmist ja majanduslikke prognoose. Sellest mandaadist oleme ka oma tegevuses lähtunud. Järgmine ajaloolises plaanis oluline muutus oli 2017. aasta kevadsuvel, kui muudeti Eesti eelarvereegleid, lubades senise 0-tasakaalu asemel -0,5%-list struktuurset puudujääki, eeldusel, et eelnevalt on kogutud ülejääk, ühtlasi Eesti keskpikka eesmärki, struktuurse tasakaalu eesmärki langetati 0%-lt -0,5%-le. Sellist otsust võimaldasid teha varasemad aastad ehk periood 2014–2016, kui oli tekkinud soliidne ülejääk. 2017. aasta sügisel kavandati 2018. aasta riigieelarve väikese struktuurse puudujäägiga, sest olemasolevad reeglid seda lubasid. Nagu me kõik mäletame, 2018. aasta puudujääk osutus lubatust oluliselt suuremaks, käivitus korrektsioonimehhanism ja valitsus teatas oma plaanidest eelarvereegleid uuesti muuta. 2020. aasta kevadel, kui me vaatame tagasi 2019. aastale, osutus see puudujääk lubatust suuremaks. Paralleelselt sellega käivitus koroonakriisi tõttu eelarvereeglite vabastusklausel, mis teiste sõnadega tähendab seda, et sisuliselt peatati nende reeglite kehtivus mõneks ajaks.

Vaatame sedasama kumulatiivset tasakaalu, millest siin on juba juttu olnud. Ka meie arvutused näitavad siin 700 miljonit. Kui vaadata seda kõige viimast kasti (minul on ta oranž, ma ei tea, mis värvi ta teil oli), siis kuskil 700 miljoni peal on see miinus. See tähendab seda, et vahemikus 2016–2019 oli valitsuse eelarvepositsioon mõõdukas nominaalses puudujäägis, mida kaeti reservidest, ja see kumulatiivne struktuurne positsioon muutus negatiivseks või laskus puudujääki vaid aasta pärast selle põhimõtte lisamist eelarvereeglitesse. Reeglite järgi ei ole kumulatiivne puudujääk lubatud.

Mis on siin probleemid või kust kohast niisugused möödapanemised ja valesti prognoosimised on tekkinud? Nagu te teate, struktuurse tasakaalu hindamisel me vaatame lisaks nominaalsele tasakaalule veel kahte komponenti: n-ö tsüklilist komponenti, millest siin juba juttu oli, seda, kas majandus toodab üle oma pikaajalise tasakaalu või alla selle, kas see lõhe on positiivne või negatiivne, lisaks arvestatakse ka ühekordseid kulusid. Põhimõtteliselt tähendab selliste komponentide ja just n-ö tsüklilise komponendi arvestamine seda, et kui majanduses läheb eeldatust paremini ehk majanduskasv on kiirem, kui me oleme prognoosinud, siis see halvendab struktuurset tasakaalu. Me näeme alates aastatest 2017 või 2018 eriti selgelt, kuidas riigieelarve prognoos läks lahku sellest esialgselt pildist ja kui palju veel tagantjärele korrigeeriti. Kogu selle arvestuse teeb keeruliseks see probleem, et Statistikaamet korrigeerib regulaarselt sisemajanduse koguprodukti ja kõik sellised korrektsioonid tähendavad seda, et me peame ka tasakaalud ja muud asjad tagantjärele ümber arvutama. Lihtsamalt öeldes, sedasama tsükli mõju ajahetkel mõõta on väga keeruline, me saame selle teada alati kahjuks tagantjärele.

On muidugi teisi instrumente, kuidas me hindame majanduse hetkeseisu. Näiteks on eelarvenõukogu koostanud majanduse ilmakaardi, kus vaadatakse eri näitajaid. Need värvid siin tähendavad seda, et kui on sinine värv, siis ta erineb n-ö miinuspoole peal pikaajalisest keskmisest, ja kui on oranž või punakas toon, siis see näitab, et me oleme pikaajalise näitaja ületanud. Kui me vaatame seda joonist, siis me näeme, et hästi ere majanduskasv jäi 2007.–2008. aastasse, aga samuti peaaegu niisama suurt kasvu näeme perioodil 2017–2019. Ehk meil oli n-ö kõrgkonjunktuur, kui me räägime majandusest laiemalt. Järgmine joonis näitab seda, et kõik struktuurse eelarve eesmärgid, mis me oleme seadnud, on jäänud viimastel aastatel saavutamata ja seda mõlemas arvestuses, ükskõik, kas me vaatame esialgset tegelikku [positsiooni], mis selgus vahetult sellel aastal, või siis tagantjärele korrigeeritud, mõlemal juhul me näeme, et eesmärgid erinevad väga palju tegelikust olukorrast.

Kui lähemalt rääkida 2018. ja 2019. aastast, siis 2018. aasta struktuurne puudujääk kujunes kavandatust ja lubatust suuremaks, esialgsel hinnangul ulatus see 1,4%-ni SKP-st, täpsustatud hinnangul ehk tagantjärele arvutatult 1,7%-ni SKP-st. Kui riik kaldub kõrvale keskpika perioodi eesmärkidest, siis tuleb vastavalt Euroopa Liidu reeglitele käivitada korrigeerimismehhanism, mille järgi seda struktuurset positsiooni tuleb parandada iga aasta vähemalt 0,5 protsendipunkti võrra, seni, kuni struktuurne tasakaal on uuesti saavutatud. Valitsus otsustas 2019. aastal eelarvepositsiooni parandada 0,5 protsendipunkti võrra, seades eesmärgiks 1,2% SKP-st. Eelarvenõukogu soovitus oli kavandada eelarvepositsiooni jõulisemat parandamist, kuna nii suur puudujääk ei olnud majanduse hetkeoludes õigustatud. Me olime, tuletan meelde, kõrgkonjunktuuris ehk majanduskasv oli väga hea. Lubatust suurem puudujääk 2018. aastal andis valitsusele võimaluse kavandada (ilma et oleks reeglit rikkunud) struktuurset puudujääki 2019. aastal. Tulemus oli see – vaatame nüüd 2019. aastale tagasi –, et struktuurne puudujääk ulatus 1,9%-ni SKP-st. See tähendab, et tegelikult seda eesmärki, mis seati 2019. aastaks, ei suudetud ka täita. Nii et meie hinnangul ei 2018 ega ka 2019 seatud eesmäärke ei

täidetud. Ma ei hakanud üle vaatama, aga ma arvan küll, et me oleme vähemalt viimased neli aastat öelnud, et headel aegadel oleks vaja väikest reservi tekitada, mitte võtta vastu puudujäägiga eelarvet, sest majanduses ei kesta ükski kasv igavesti. Seda peaksid teadma kõik, kes on natukene majandusega kokku puutunud.

Nagu ma juba mainisin, struktuurne positsioon kujuneb koosmõjus majandustsükli hinnanguga, pluss ühekordsed tulud-kulud. Kui me vaatame, mis on kõige rohkem mõjutanud eesmärgi mittersaavutamist, kus kohas on nagu mööda pandud, siis see ülemine sinine kast näitab tsüklilise komponendi mõju, mis oli domineeriv 2019. aastal ehk 2019. aasta kasv oli oluliselt parem, kui me algul eeldasime, ja see helepruun või oranž kast näitab nominaalse eelarvepositsiooni mõju. Sisuliselt tähendab see tulude-kulude vahekorda ehk kulutati rohkem, kui oli tulusid. Nii et 2018 me näeme siin nominaalse eelarve probleeme, 2019 näeme tsüklilise komponendi probleeme.

Kui minna selle asja sisse ja vaadata, mis tulude ja kuludega toimub, siis suurimad prognoosivead 2017–2018 väljendusid maksutuludes, sest tehti palju maksumuudatusi. Kui teha suuri muudatusi maksusüsteemis ühel aastal või mitu aastat järjest, siis sellega kaasneb kindlasti kasvav ebakindlus ja vigade oht. Me nägime eriti 2018, kuidas alalaekusid aktsiisid ja juriidilise isiku tulumaks, ülelaekusid aga füüsilise isiku tulumaks ja sotsiaalmaks, sest majanduskasv ja palgakasv olid suhteliselt kiired. Kokkuvõttes võib öelda, et kuigi maksuprognoosidega pandi natuke mööda, siis vead tasakaalustasid teineteist. Ehk kui seda punktiiri vaadata, on näha, et maksulaekumised olid enam-vähem tasakaalus või isegi kergelt positiivsed 2019. aastal, aga n-ö asja sisse vaadates me näeme päris suuri prognoosivigu. Muidugi kaasnes valitsussektori tulude kiire kasvuga 2017–2019 ka kulude kiirem kasv. Siin me näeme kulude kasvu protsente võrreldes eelmise aastaga. Ilmselt on siin see koht, kus ilmselt mindi natukene hoogu, ja tulemuseks oli see, et struktuurse tasakaalu numbrid jäid saavutamata, eriti 2018. aastal. Tulude poole pealt on suuremad prognoosivead veel mittemaksulistest tuludes, täpsemalt välistoetuste kasutamises.

Kui panna see Euroopa Liidu konteksti, siis tänaste teadmiste järgi on Eesti oma majanduslanguse näitajatega Euroopa Liidus kuskil keskel. Need on komisjoni viimased prognoosid. Ma arvan, et need numbrid kindlasti aasta jooksul muutuvad. Tasub ära oodata ka suvine Rahandusministeeriumi prognoos, siis peaks olema palju selgem pilt, mis meie majanduses tegelikult juhtuma hakkab. Täna on ikkagi väga vara veel öelda, milliseks majanduslangus tegelikult kujuneb. Eelarve puudujääk komisjoni hinnangul on üle 8%. Me ise Eestis oleme seda hinnanud 10% peale, ka tänaste teadmiste põhjal. Euroopa Komisjoni ettepanekul rakendati sel kevadel esmakordselt Euroopa Liidu eelarvereeeglite vabastusklauslit ja sellega anti riikidele võimalus riigirahanduse nõuetest ajutiselt kõrvale kalduda. Sellega rakendati automaatselt vabastusklauslit ka Eesti eelarvereeglites, mis võimaldab varasemate vigade parandust edasi lükata. Seega, ehkki valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon eelmisel aastal ei paranenud, ei ole praegu ka kohustust seda positsiooni sellel aastal parandada. Hetkel me ei tea, kui kaua vabastusklausel kehtib, aga ka vabastusklausli kehtivuse ajal tuleb tagada, et pikaajaline riigirahanduse jätkusuutlikkus ei saaks kahjustada. Nagu ma ütlesin, Rahandusministeeriumi kevadise prognoosi järgi meie nominaalne puudujääk sel aastal ulatub 10%-ni SKP-st ja struktuurne puudujääk 5%-ni SKP-st. Eelarvereeeglite põhjalikuma ülevaatuse vajalikkuse ja võimalike muudatuste arutelud algasid juba enne koroonakriisi ning suure tõenäosusega peaksid need jätkuma ka pärast kriisi möödumist.

Lõpetuseks. Reeglitest kinnipidamine ja reservide kogumine majanduse headel aegadel on eelduseks, et majandust saaks toetada ka raskematel aegadel. Ehk kui me räägime vastutsüklilistest meetmetest kriisi ajal, siis tegelikult me peaksime rääkima ka vastutsüklilistest meetmetest majandusbuumi või kõrgkonjunkturi ajal. Me oleme ka seda oma arvamuses öelnud, et meie, eelarvenõukogu hinnangul on oluline, et valitsus esitaks hiljemalt sügisel Eesti majanduse ja riigirahanduse pikemaajalise vaate või vähemasti mõne stsenaariumi koos kavandatavate sammudega eelarve tasakaalu taastamiseks. Ajal, kui majandustsükli seisu ja struktuurset positsiooni on keeruline hinnata, nii nagu praeguses olukorras, võiks eelarve eesmärkide seadmisel lähtuda nominaalse eelarvepositsiooni näitajast, mis on üheselt arusaadav ja lihtsamalt tõlgendatav. 2021. aastal võiks olla lähtekohaks, et puudujääk ei ületaks 3% SKP-st, mis on Euroopa Liidu üks teada-tuntud kriteeriume.

Eelarvepoliitika usaldusväärse hoidmiseks oleks meil vaja töötavat kodumaist eelarvereeqlit. Kui me vaatame sellele perioodile tagasi, siis me näeme, et me oleme reegleid muutnud vastavalt sellele, kuidas on olnud kasulikum poliitiliste otsuste tegemiseks. Ehk 2017 muudeti eelarvereeqlit, aga see ei ole toiminud loodetud kujul, sest rikkumised hakkasid kohe esimesel aastal ehk me läksime

kumulatiivsesse miinusesse. Vigade parandus ei arvesta majandusliku seisuga, parandussammu hinnatakse pidevalt ümber jne. Võib-olla oleks vaja mingit muud töötavat näitajat, on see siis kulude kasv võrreldes SKP kasvuga vms. On erinevaid kriteeriume, kuidas Euroopa Liidus on veel võimalik eelarvepoliitikat jälgida ja kontrollida. Täna võib igal juhul öelda, et need reeglid, mis me ise oleme kehtestanud, ei ole toimunud. Ametkondlikul tasandil tuleks jätkata tööd Riigikontrolli raporti soovistega, et valitsussektori tulused ja kulusid paremini jälgida ja prognoosida. Eelarvenõukogu tegigi valitsusele ettepaneku, et Riigikontroll auditeeriks kogu riigirahanduse protsessi, mida ka tehti, ja sealt on tulnud terve rida huvitavaid ja vajalikke soovitusi. Ma arvan, et neid tuleks ka ellu rakendada. Eelarvenõukogu on kohtunud Rahandusministeeriumi inimestega, arutamaks, kuidas koostööd tulevikus paremaks teha. See on kõik, mida ma praegu plaanisin teile öelda. Aitäh!

11:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile on ka küsimusi. Taavi Rõivas, palun!

11:48 Taavi Rõivas

Suur aitäh selle väga ülevaatliku esitluse eest! Lisaks eelarve suurele puudujäägile tuleb eriti slaidilt 9 väga tabavalt välja ka aktsiisipoliitika möödalasu tõeline ulatus. Kui ikka 2018 oli ainuüksi aktsiisidest põhjustatud miinus suurem kui kaitsekulud, siis seda on raske ignoreerida.

Aga mu küsimus puudutab seda, mille kohta te oma viimases lauses peaaegu juba hakkasite vastama. Tõele au andes tuleb öelda, et eelarvenõukogu ei ole ju mitte ainult tagantjärele tark, vaid te olete sarnaseid nõuandeid, nagu te praegu ütlesite, andnud ka varem. Mingil põhjusel ei ole mõne viimase aasta jooksul neid kuulda võetud. Mida me saaksime teha selleks, et eelarvenõukogu arvamus juba ettevaatavalt oleks väga suure kaaluga ja valitsused ei saaks seda ignoreerida?

11:49 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Jah, vastab tõele, et me oleme seda juttu rääkinud enam-vähem oma loomise hetkest peale. Arutelused on olnud erinevaid. Ka ajakirjanduses on avaldatud arvamust, et võib-olla on vaja eelarvenõukogu mandaati laiendada. Kõik need asjad eeldavad ka vastavate seaduste muutmist ja see on ikkagi lõpuks poliitikute otsustada, kas ja kui palju eelarvenõukogu volitusi tahetakse laiendada. Nii nagu eelkõneleja ütles [Eesti Panga kohta], ka eelarvenõukogu poliitilisi hinnanguid ei anna. Meie asi on jälgida seda, mis toimub Euroopa Liidu eelarvepoliitika raamistikus, ja anda nendele asjadele hinnanguid, konkreetseid poliitilisi valikuid peavad ikkagi poliitikud tegema. Nii et kui tahetakse – see teema on olnud korduvalt küsimuse all, kui ma olen käinud näiteks rahanduskomisjonis nõukogu arvamust tutvustamas –, et me arvaksime rohkem, siis tuleb seda mandaati laiendada. Nii lihtne see tegelikult ongi. Üks teemasid, võib kohe ära öelda, mis meil Rahandusministeeriumi inimestega arutelul oli, oli see, et me ei ole siimaani andnud mustvalgeid hinnanguid, et kiidame heaks või ei kiida heaks näiteks rahapoliitilist prognoosi. See on kindlasti üks mõtlemiskohti. Aga need arutelud on praegu käimas ja milliseks need seaduseparandused või muudatusettepanekud kujunevad, seda on hetkel veel vara öelda.

11:51 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

11:51 Urmas Kruuse

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Meil täna seoses koroonakriisiga on üks eeldusi, et lähiajal mingit sarnast kriisi ei tule, ja selle tõttu jääb mulje, et oleme valmis üsna suuri summasid kulutama. Aga teoreetiliselt võivad need kriisid tekkida kiiremini kui kümneaastase tsükliga, meenutame kas või SARS-i, mis ei levinud nii mastaapselt, vaid jäi mõnes mõttes piiratuks ja lokaalseks. Aga öelge palun, kas sellises perspektiivis on pigem mõistlik ettevõtjatele raha sellisel kombel toetusteks jagada või on mõistlik lasta turul ise reguleerida ja kogu kaitse viia töötajaskonna peale. Ma pean silmas seda, et üks hea meede, mida kiidetud on, on ju seotud sellega, et tööandjad, töövõtjad ja riik on kokku leppinud, et me kogume töötuskindlustusmakset ja ühel hetkel me seda rakendame. Täna me rakendasime seda eriolukorras ka selle tõttu, et me maksime palgatoetust. Aga kas sellisel juhul võib meil jätkuda piisavalt vahendeid? See raha, mis ettevõtetenäi jõuab, ei pruugi olla adekvaatne ettevõtte seisukohalt, see pigem pikendab agooniat.

11:52 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Aitäh! Nüüd ma vastan kui majandusteadlane, sest ma just oma arust lõpetasin selle mõtte, et eelarvenõukogu poliitilisi hinnanguid ei anna. Aga majandusteadlasena võin öelda, et siin ongi erinevad vaatenurgad ja see ongi tegelikult poliitikate kokkupuutepunkt ja arutelu koht. Kas me usume seda, et rasketel aegadel me peame rohkem raha majandusse pumpama ehk lähtume keinsistlikust lähenemisest, mida tegelikult Euroopa Liit täna teeb, kui me vaatame rahatrükki, või me oleme rohkem selline Chicago koolkond ja ütleme, et küll turg ise kõik mittevajaliku maha raputab, läheb edasi ja kõik loksutab paika? See täpselt nii ongi, see on maailmavaateline vaidlus ja siin tuleb leida erinevate lähenemiste vahel teatud kompromiss. Küll olen ma seda meelt, mida ka eelkõnelejad ütlesid, et niikaua, kui on võimalik hoida inimesi tööl, me peaksime seda tegema, sest me ei kujuta võib-olla seda efekti veel ette, et kui palgatoetuste maksimine mingil hetkel peaks lõppema, milliseks koondamised siis kujunevad ja kuidas see hakkab näiteks meie tarbimist ja siseturgu mõjutama, lisaks välismõjudele. Nii et kui on võimalik hoida inimesi tööl, ma ütleksin, mis tahes meetmetega, siis peaks seda ka tegema, sest tööpuudus hakkab majandust mõjutama väga mitme nurga alt.

11:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jüri Jaanson, palun!

11:54 Jüri Jaanson

Aitäh! Suur tänu, austatud eelarvenõukogu esimees! Minu meelest olete te senistest ettekandjatest praeguse valitsuse suhtes kõige kriitilisem olnud. Aga ma küsin või tunnen õigemini muret, et riigieelarve tulevik paistab isegi kriisi arvestamata üsna tume ja seda mitte niivõrd numbrite mõttes, vaid just teadmatus, ettemääramatus ja distsipliini puudumise mõttes. Kui nüüd eelarvenõukogust rääkida, siis nõukogu teeb omad ettepanekud ja arvestused. Aga kas küsimus ei või olla ka selles, et eelarvenõukogu roll peaks eelarvereeglitest kinnipidamisel veidi suurem olema? Mida te sellest asjast arvate?

11:55 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Meie tänane mandaat, nagu ma ütlesin, on see, et tegelikult n-ö eelarve eesmärkide seadmise kohta me saamegi öelda enda poolt, et me kinnitame need eelarve eesmärgid või me ei kinnita neid. Kui me ei kinnita, siis on vaja kirjalikult reageerida ja põhjendada, miks meie arvamust ei arvestata. Eks neid arvamuste vahetamisi jälgitakse väga hoolikalt ka komisjoni tasemel. Sama käib ka majandusprognoosi kohta: kas me kinnitame selle majandusprognoosi või mitte. Nii et mingisugused mehhanismid meil täna olemas on. Nagu ma ütlesin, me ei anna oma hinnangut või kinnitust rahandusprognoosile, täna veel mitte.

Me oleme siiamaani oma mandaadi ulatuses tegutsenud. Ma ei tahaks tehniliseks minna, aga probleem on kindlasti ka selles, et kui me räägime traditsioonilistest kevadistest eelarvestrateegia läbirääkimistest, siis see ajagraafik on nii pingeline, et isegi kui me tahaksime anda põhjalikuma arvamuse, siis tavaliselt ei jää meil selleks aega. Kõik need asjad kuhjuvad väga lühikese perioodi peale. Me ei jõua korralikult oma arvamust kujundada ja tegelikult ei jõuaks keegi enam seda arvamust ka väga arvestada. Nii et tuleks mõelda tõsiselt kogu selle menetlemise perioodi pikemaks venitamise peale, et me jõuaksime oma arvamuse korralikumalt ette valmistada ja keegi saaks ka meie arvamusega arvestada. Kui see kõik kuhjub mingi kolme, nelja või, ma ei tea, ühe nädala sisse, siis see on praktiliselt väga keeruline. Siin on ka selliseid tehnilisi asju, millega me oleme tegelenud just nendel kohtumistel Rahandusministeeriumi esindajatega, et kuidas seda lõtku natukene pikemaks teha, et kõigil oleks lihtsalt natuke rohkem aega. Siin on palju tehnilisi asju, mis tahavad lahendamist.

11:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Jürgen Ligi, palun!

11:57 Jürgen Ligi

Aitäh! Ma vaidlen kohe Jüri Jaansonile vastu. Minu arust olete te rõhutatult neutraalne, kuni selleni välja, et ütlete, et reeglid ei toimi, mitte et neid ei täideta. Aga mind on natuke nõrritanud selle teie mandaadi juures, millest te ka natukene rääkisite, see, et te ei saa anda pikaajalisi mõjuhinnanguid konkreetsetele

poliitikatele. Näiteks viimasest ajast, need aktsiisi- või teise samba teemad on väga tugev surve tuleviku eelarvetele, ette väljakirjutatud arve. Öelge palun, mis need ideed on teie arvates, mida võiks kaaluda eelarvenõukogu mandaadi suurendamisel. Ma ei kritiseeri tegelikult seda mandaati, ma olen ise ju selle sõnastaja olnud, meil sai see teadlikult kunagi tehtud minimalistlik, aga eks on aega olnud järele mõelda. Mis need ideed võiksid umbes olla?

11:58 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Ühest ma juba rääkisin. See on nagu kõige konkreetsem [idee] olnud, et me kas annaksime rahandusproгноosile oma heakskiidu või mitte. Seda ei ole täna seadustes kirjas. Kui me peaksime andma poliitilise mõju hinnanguid, mida, tõsi, mõned eelarvenõukogud Euroopas teevad, siis see eeldaks kogu süsteemi ülevaatamist. Need on tegelikult uurimisinstituudid, kus on hoopis teise suurusjärguga inimeste kogus, kes prognoosimudeleid välja töötavad, on oma n-ö prognoosimudelid, mille põhjal nad arvamusi kujundavad. Loomulikult tähendaks see ka hoopis teistsugust eelarvet. Kõike on võimalik teha, aga see ei eelda mitte ainult muudatusi seaduses, vaid ka võib-olla struktuuri ja eelarve muutust. Kahe-kolme analüütikuga teha samasuguseid prognoosimudeleid, nagu täna teevad Eesti Pank või Rahandusministeerium, ei ole lihtsalt realistlik.

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Signe Riisalo, palun!

12:00 Signe Riisalo

Aitäh, hea juhataja! Ja aitäh ettekande eest! Mulle väga meeldis, kui te ütlesite, et inimesi tuleb tööle hoida. See on tõsi. Ometi tutvustati meile siin eile eelnõu, kus räägiti töötuskindlustushüvitise ja töötutoetuse suurendamisest, aga ka sellest, et osaliselt tulevad need vahendid Euroopa laenurahast. Sotsiaalvaldkonna ühe ministeeriumi ühe osakonna eelarvest ja kuludest 60% põhineb Euroopa rahal. Me teame, et puuetega inimeste, vähenenud töövõimega inimeste teenuseid makstakse kinni Euroopa rahast. Kuidas see kõik mõjutab meie tuleviku toimetulekut? Ühel hetkel peavad need summad tulema riigieelarvesse. Oluline trend on olnud, et 2016 ja 2017 algas Euroopa raha kasutamine riigi ülesannete täitmiseks.

12:01 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Tegelikult on neid probleeme rohkem. Nüüd ma räägin jälle kui majandusteadlane. Põhimõtteliselt on üks teemasid see, milline on meie sõltuvus Euroopa Liidu rahast. Teadlased on juba mitmeid aastaid juhtinud tähelepanu sellele, et suured valdkonnad, teadus ja IT-arendus, paljus ka infrastruktuuriinvesteeringud on olnud Euroopa Liidu rahastuse peal, ja et kui see rahastus väheneb, mis siis saama hakkab. See teema on meie poolt vaadatuna pikalt üles tõstetud, aga me ei ole väga selget strateegiat praegu veel näinud. Teine probleem, mis puudutab riigieelarvet tervikuna ja millest samuti on päris palju räägitud, on see, kui palju tänasest riigieelarvest on seadustega kinni kirjutatud ehk kui suur on üldse eelarve puhul poliitiline mänguruum. Nii et need on suured teemad ja neid teemasid saate ikkagi ainult teie siin saalis lahendada. Meie saame kõrvalt vaadata ja näpuga näidata, et siin oleks vaja midagi parandada.

12:02 Aseesimees Siim Kallas

Annely Akkermann, palun!

12:02 Annely Akkermann

Suur tänu, lugupeetud juhataja! Lugupeetud professor, suur tänu huvitava ettekande eest! Te oma slaididel näitate, et üks koht, kus eelarve puudujäägi saatan peitub, on kulutuste kasv, kulutuste ebapiisav prognoosimine ja ka kasutamise kontrollimine. Ma olen eelarvet lugedes tihti kokku puutunud sellega, et eelarvet on võimatu lõpuni korrektselt lugeda: eelarve ise on 12 lehekülge, esimesele lugemisele esitatud seletuskiri on 443 lehekülge ja kui 12 lehekülje numbrite tagamaad nendelt 443 leheküljelt otsida, siis mõnikord saab selle kokku, mõnikord ei saa. Kas teie arvates on selline eelarve esitamise metoodika ka selle vea põhjustaja, et kulude seire on niivõrd kehva põhjustab meile selliseid puudujääke?

12:03 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Ma ei hakkaks siin põhjuslikke seoseid kohe otsima, see eeldaks ilmselt natuke suuremat analüüsi. Aga üks ajendeid ettepaneku tegemiseks, et Riigikontroll võiks auditeerida kogu eelarveprotsessi, oli just see probleem, mille te praegu välja tõite. Olen käinud rääkimas rahanduskomisjonis ja kui on jutuks tulnud eelarve, eriti just sügisel, kui asjad selgemaks lähevad või numbrid on välja tulnud, siis on kõik ühiselt, nii eelarvenõukogu kui ka parlamendi liikmed, kes on rahanduskomisjonis, öelnud, et asjad ei ole läbipaistvad. See on ka osaliselt kirjas Riigikontrolli ettepanekutes, et see protsess peab olema läbipaistvam ja selgem. Kas see on ülekulutamise põhjus, sellele ma jään vastuse võlgu. Aga fakt on see, et eelarve seletuskiri peaks olema selgem, läbipaistvam ja arusaadavam. Seda on eri osapooled rõhutanud.

12:04 Aseesimees Siim Kallas

Peeter Ernits, palun!

12:04 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja, aitäh huvitava ettekande eest! Me räägime eelarve n-ö strateegiast ja nendest asjadest. Aga ma küsin teilt niimoodi: mida te räägiksite praeguse suure majanduskriisi tõenäolisel eelõhtul, kui te esineksite näiteks Prantsuse parlamendis Prantsuse parlamendi liikmetele? Milline oleks teie sõnum tänase Euroopa ning n-ö selle idatiiva ja läanetiiva kohta?

12:05 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Aitäh küsimuse eest! Selline küsimus paneb kohe mõtlema, sest ma ei ole Prantsusmaa eelarvereeglitega väga tuttav. Aga kui ma paneksin ennast sellesse positsiooni, nagu ma praegu siin olen, siis eks ma räägiksin prantslastele, kuidas nad oma eelarvereegleid peaksid järgima. Vaevalt ma midagi muud räägiksin. Nii nagu mina täna siin ei ole teie ees selleks, et rääkida Euroopa Liidu solidaarsusest ja muudest teemadest – see on teise istungi päevakorrapunkt, ma pakun. Ma jääksin oma liistude juurde ehk räägiksin samast asjast, millest ma siin räägin.

12:05 Aseesimees Siim Kallas

Maris Lauri, palun!

12:05 Maris Lauri

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Ma tulen selle ühe kulutamise aspekti juurde, toetuste juurde. Toetused peaksid olema eelarveneutraalsed, need tulevad sisse ja lähevad välja, eks. Nad võivad tekitada lisakulusid sellega, et on kaasrahastus. Kui raha tuleb vähem, siis kaasrahastust ju ei kulu. Järsku avate seda tausta, kuidas need toetused nüüd järsku nii negatiivselt eelarvele mõjusid, mis mehhanismi kaudu.

12:06 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

See on hea küsimus. See oli üks meie murekohti, mida me ütlesime Riigikontrollile, et me tegelikult ei tea, kuidas need toetused eelarves liiguvad. See oligi probleem. See on teema, mis tuleb lahti kirjutada. Me ei näinud, kus kohas, mis hetkel ja mis asi täpselt seda mõjutas. See oligi probleem.

12:06 Aseesimees Siim Kallas

Heiki Hepner, palun!

12:07 Heiki Hepner

Suur tänu, hea eesistuja! Austatud professor! Ma puudutan teemat, mis käsitleb just säästmist. Me oleme siin harjunud ikkagi ju rõhutama, et headel aegadel tuleb rohkem säästa, et halbadel aegadel oleks, mida kulutada, samas me teame, et säästmisega me surume alla majanduskasvu. Siin on teatud tasakaalu otsimise koht. Kuidas te seda kommenteerite? Kas me oleme piisavalt säästnud, kas me oleks pidanud rohkem säästma? Või kuidas me nendel headel aegadel oleks pidanud käituma?

12:07 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Aitäh küsimuse eest! Ma enda arvates nagu mainisin, et meie arvates ei säästetud peaaegu üldse. See oligi probleem, et kui majandus kasvas väga kiiresti, siis meil oli puudujäägiga eelarve. See oligi meie jaoks probleem. Eelarve oleks võinud vähemasti tasakaalus olla ja säästmine oleks veel parem olnud. Tegelikult ei säästetud. Kui palju säästa, see on jällegi juba poliitiliste valikute küsimus, loomulikult.

12:08 Aseesimees Siim Kallas

Üks küsimus veel. Marko Šorin, palun!

12:08 Marko Šorin

Aitäh, eesistuja! Hea professor! Siin on mitmes ettekandes mainitud Eesti riigi võlgnevuse kasvu negatiivse näitena. Peale eelarvepoliitika muutust, mis võis tingitud olla valitsuse muutumisest või valitsemise muutumisest, toimus ka haldusreform. Kohalikud omavalitsused said ühinemispreemiaid, pluss hakati laenude kaudu ühtlustama endiste omavalitsuste võlgnevusi või laenumäärasid. Kui suur on kohalike omavalitsuste osakaal Eesti riigi võlgnevuses praegu või mõju sellele?

12:09 Eelarvenõukogu esimees Raul Eamets

Mul ei ole kahjuks täpseid numbreid siin ees. Jah, see osakaal on seal kindlasti sees. Ma tean, et osa täiendavast rahast, mis läks haldusreformi jaoks, arvestati just nimelt nende ühekordsete meetmete sisse, mis struktuurset tasakaalust maha võetakse. Nii et tegelikult selline erakorraline kulu ei läinud arvesse. Aga ma jään tõesti praegu selle vastuse protsendina võlgu, kuidas see avaliku sektori laen täpselt jaguneb. Mul ei ole neid numbreid kaasas.

12:09 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, lugupeetud ettekandja! Küsimuste jaoks mõeldud aeg on läbi. Täname teid veel kord ettekande eest. Ma palun siia kõnetooli järgmise ettekandja, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimehe Toomas Lumani, kellel on samuti võimalik teha oma ettekanne 20 minuti jooksul ja pärast seda vastata ka küsimustele 20 minuti jooksul.

12:10 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees Toomas Luman

Austatud härra eesistuja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Alustuseks: ma ei teagi, kas ma peaks teile tunnustust avaldama või teile kaasa tundma, aga tundub, et teie töö on tõesti väga kurnav, väga raske ja inimorganismile peaaegu talumatu, sest enamiku teie kolleegide jaoks lõppes tänase tööpäeva algamise järel vähem kui tunni jooksul.

Aga nüüd siis tänane ettekanne. Kõigepealt tänan ma muidugi kutse eest osaleda niivõrd olulise tähtsusega küsimuse arutelul, kui seda on eelarvepoliitika, ning anda sisendina edasi ettevõtjate vaade nii eelarvepoliitika seisukohalt olulistele põhimõtetele kui ka tänases olukorras rakendatud toetusmeetmetele ja majanduse olukorrale. Kuna eelarvepoliitika on aluseks majanduses genereeritud lisandväärtuse ümberjagamisele maksusüsteemi kaudu, siis on kahtlemata tegemist ettevõtjate jaoks olulise teemaga, mille kohta Riigikogu ja valitsus vajalikke otsuseid peavad langetama.

Nii nagu laiemalt ühiskonnaliikmetele, nii on ka ettevõtjaile riigirahandusest ja eelarvepoliitikast rääkides, vaatamata kriisidele, pandeemiatele või muudele tõsistele kriisidele, oluline, et muudatused oleksid siiski ettenähtavad ja need ei toimuks üleöö. Eelarvepoliitika on aluseks maksupoliitikale ja investeringutele ning mõlemal juhul on oluline stabiilsus ja etteaimatavus. Kiired muutused tekitavad alati ebastabiilsust ja väga sageli ka turutõrkeid. Isegi kui kiire reageerimine on tingitud erakorralisest olukorrast ja sellega ka õigustatud, tuleb eelnevalt öelduga siiski arvestada. Ettevõtjate jaoks on oluline, et eelarvepoliitika tagaks ettevõtluskeskkonna konkurentsivõime, kuid veelgi olulisem on see, et riigisüsteem tervikuna toimiks efektiivselt, vastutustundlikult ja et riigilt oodatud avalike teenuste pakkumine oleks kohasel tasemel ning kättesaadav neile, kes neid teenuseid vajavad.

Avalike teenuste puhul on kahtlemata oluline, et nende maht meie maksukoormusest tulenevaid võimalusi ei ületaks ja oleks meie riigile ja ühiskonnale jõukohane. Elatustaseme ja heaolu kasvades on alati oht, et inimeste ootused kasvavad riigile üle jõu käivaks. Poliitikute soov valijatele hetkelist heameelt valmistada võib tuua kaasa olemasolevaid võimalusi ületavate kulutuste võtmise soovi ja see omakorda viib majanduspoliitiliste valikute üha ahtamaks muutumiseni tulevikus.

Eesti maksukoormuski on juba tasemel, et selle suuremaks minnes me suure tõenäosusega

kahjustaksime paratamatult majanduse konkurentsivõimet. Hetkel on see minu hinnangul üsna optimaalne meie väikese riigi võimalusi ja vajadusi arvestades. Loomulikult peab eelarvepoliitika olema jätkusuutlik ning arvestama sellega, et peale ühte valimistsükli tuleb ka järgmine ja veel järgmine ning kõik tänased kulutused tuleb homme meil endil ka kinni maksta, sõltumata sellest, kas majandusel läheb edaspidi paremini või halvemini.

Täna on tekkinud kummalisel kombel väga paljudel, sh väga pajudel ettevõtjatel laialdane ootus, et ise hakkama saamise asemel peaks kõikjal aitama ja kõikjal toetama riik. Kindlasti on situatsioon, kus see olukorra erakordsust ja ettenägematust arvestades on suurema kahju ärahoidmiseks mõistlik, aga sellise lähenemise süvenemine ei ole siiski mõistlik ega kahjuks ka jätkusuutlik. See on koht, kus ka poliitikutel on oluline roll valijatele selgitamisel, millised on riigi tegelikud võimalused. Avalike vahenditega ei saa kõiki ja valimatult õnnelikuks teha.

Meil on vaja tagada ennekõike meditsiini- ja haridussüsteemi toimivus ning inimeste turvalisus. Tänased riigi tulud kokku moodustavad teatavasti ligikaudu 40% sisemajanduse koguproduktist ja sellega peame hakkama saama. Rohkem pole kusagilt võtta, kui võib-olla lühiajaliselt laenu abil saadav võimendus välja arvata.

Nagu mainitud, meil tuleb arvestada ka juba võetud kohustustega. Nii tänane kui ka iga järgnev Riigikogu koosseis ja koalitsioon, sõltumata oma poliitilistest vaadetest, peab arvestama, et kõik varasemad õiguspäraselt võetud kohustused kuuluvad täitmisele. Sageli on nende kohustuste puhul kellelgi ka õigustatud ootus, mistõttu on nende tühistamine teostatav pigem retooriliselt kui reaalselt. Seetõttu tuleb nentida, et aastatega on poliitiliste prioriteetide järgi valikute tegemiseks jäänud tegelikult kõigest 20% riigieelarve mahust. Kui vähenevad seni laialdaselt investeringuteks kasutatud Euroopa Liidu eelarvest eraldatud vahendid, muutub mänguruum kahjuks veel kitsamaks. Seega, veel kord ootuseid ja võimalusi kõrvutades: raha kõikide soovide rahuldamiseks ja kõikide toetamiseks ei ole ega ka teki meil kunagi, isegi raha juurde laenates mitte.

Vaieldamatult on praegune majanduskriis äärmiselt erakordne. Äärmiselt, kuidas öelda, üllatav ja ehmata algus oli sel ka kogu majandusnimeste seltskonnale. Vaieldamatult levib seisukoht, et kui riik keelab ja paneb kinni, siis riik hüvitagu. Häda on selles, et tuleb tõdeda, et ega riigil väga palju muid võimalusi ei olnud. Ja sellele vaatamata, et tal neid muid võimalusi ei olnud, on nüüd ootus, et ta tuleb ja päästab. Aga kahjuks on järgmine reaalsus see, et riigil ei ole lihtsalt võimekust kõiki päästma ja vee peale aitama tulla. Optiliste efektidega võib küll tekitada illusioone, et kümme korda väiksem paber katab selle piisavalt kiire liigutamise korral ära kogu kümme korda suurema paberi, kuid illusiooniks see kahjuks jääbki. Eelarvepoliitikaga ega poliitiliste lubadustega ei peaks põhjendamatuid illusioone looma. Tegeleda tuleks reaalsete vajaduste ja ka võimalustega ning loomulikult ka võimaluste avardamiseks eelduste otsimise ja loomisega.

Kuidas kasvatada majandust ja seeläbi maksutuluseid nii, et see oleks jätkusuutlik ja aitaks ka järgmisel ja ülejärgmisel Riigikogul uusi poliitilisi ideaaale ellu rakendada? Just see peaks olema meie hinnangul tänase Riigikogu eelarvepoliitika arutelu eesmärk. Kuidas toetada rohkem haridust ja teadust? Kuidas tagada maksukoormust tõstmata järjest kulukamaks muutuva tervishoiusüsteemi jätkusuutlikkus? Ja kuidas olla edaspidigi valmis sellisteks ootamatusteks, nagu me käesolevas kriisis oleme kogenud? Euroopa Liidu vahendid eelduslikult järgmisel finantsperioodil vähenevad ning loodetavasti suunab see meid rohkem nende vahendite kasutamise otsuseid läbi mõtlema. Kuid teiselt poolt on paratamatu, et suur osa nendest investeringutest, mida seni on saanud selle rahaga ellu viia ja millest paljud on väga vajalikud olnud, vajavad uusi kulutusi ja uusi investeringuid. Uued investeringud vajavad samuti raha. See peab tulema aga juba maksutuludest moodustuvast riigieelarvest.

Eesti tee ei saa olla enda jõukuse ülesehitamine laenude abil, nagu oleme seda näinud mõneski Lõuna-Euroopa riigis, kus ühed üle võimaluste kulutamisest tekkinud probleemid pole veel lõppenudki, kui juba uued tekivad või võimenduvad. Laenu võtmine ei ole iseenesest halb, kui sellega tehakse mõistlikke asju ja aidatakse kaasa sellele, et neile, kes laenu peavad hakkama tagasi maksma, jääks ka muid rööme peale selle tagasimaksmise. Seetõttu ei soovi ma kindlasti kritiseerida tänast riigivõla kasvu, mis on paljuski paratamatu, et sisuliselt tagada riigi kohustuste täitmine ja teenindamine. Kuid siiski on see, et riigivõla osakaal SKP-s on enam kui kahekordselt kasvanud niivõrd lühikese aja jooksul, märkimisväärne ning vähemalt tänaste teadmiste juures tuleks selle edasisest kasvatamisest püüda hoiduda.

Olgem ausad, tänast ülemaailmset majanduskriisi, selle põhjust ega selle ulatust ja sügavust ei suutnud veel kolm-neli kuud tagasi mitte keegi ette näha. Kas me oleme saanud järsku nii targaks ja

valgustatuks, et edaspidi suudame selliseid asju ette näha? Vaevalt küll. Seega, me peame säilitama ka edaspidiste võimalike kriiside puhuks riigi laenamisvõimekuse. Kui me entusiastlikult praegu edasi laename, siis suure tõenäosusega meil järgmisel korral seda võimekust enam ei ole või on see väga väike.

Teemat, mis hakkab juba rohkem lähenema käesolevale kriisile ja selle puhul rakendatavatele majanduse toetuspaketiga seotud reaalasjadele, on kirjeldatud järgmisel slaidil. Minnes natuke rohkem mikrotasandile, siis kaubanduskoja hinnangul on majanduslangus pikem ja sügavam, kui on hetkel prognoositud. Siis tuleb senisest rohkem rõhku pöörata sellistele riigi toetusmeetmetele, millel on selgelt laiem efekt kogu majandust vaadates ja mida me saame võimalustele vastavalt pakkuda võimalikult suurele hulgale hätta sattunud ettevõtjatest.

Nagu Eesti Panga president nimetas, homme nad avalikustavad oma uue prognoosi ja uued seisukohad. Täna siin seina peal me nägime Eesti majanduslanguse selle aasta prognoosina 7%. Ma usun, et homme avaldatavates paberites väljendub see pigem kahekohalise kui ühekohalise protsendinumbrina. Aga ise ma arvan, et meie reaalne majanduslangus sellel aastal võib ületada meie eelmise kriisi rekordaasta 14%.

Fakt on see, et KredExi käendust oma finantskohustuste ümberstruktureerimiseks finantsasutustes on rakendanud väga tagasihoidlik arv ettevõtteid. See ei ütle meile seda, et sellist meedet nüüd ja tulevikus vaja ei oleks. Praegu on lihtsalt olnud võimalik kasutada veel teisi meetmeid. On olnud suhteliselt lihtne jõuda krediitiasutustega kokkuleppele maksepuhkustes ja muudes sellistes meetmetes, aga kahjuks ei ole krediitiasutused võimelised neid pakkuma lõpmatult ja ühel hetkel tekivad ka probleemid tagatisvarade väärtusega, mis selgelt toob esile laenuvõtja vajaduse saada kuskilt täiendavaid käenduseid või garantiisid. Meie hinnangul on just käesoleva aasta teises pooles ja järgmisel aastal ettevõtjatele väga oluliseks muutumas needsamad riigipoolsed KredExi kaudu antavad käendused ja garantiid, mis aitavad ettevõtjail oma kohustusi pankade ees täita. Ma ütlen veel korra, et asi ei ole ainult rahavoolises küsimuses, majanduskriisi süvenedes on asi kindlasti tagatisvarade väärtuses. Riigi jaoks on aga just need meetmed kõige väiksema riskiga ja võimaldavad aidata raskustesse sattuvaid ettevõtjaid kõige suuremas ulatuses. Kui otselaene pakkudes riskib riik 100% krediidiandja riskiga ja maksumaksja rahaga, siis käenduseid pakkudes oleks risk sõltuvalt tingimustest 5–10 korda väiksem. Sama rahapuhvriga saaks toetada mitu korda rohkem ettevõtteid ja nende kohustuste täitmist. Kui kuulata pankade analüütikuid, siis hetkel pole näha probleeme ka võimaliku rahapakkumisega finantsturgudel. Kui eraturg toimib, siis ei ole mitte mingisugust mõtet riigipanka luua.

Eelnevast lähtudes tuleks kaubanduskoja hinnangul muuta ka praegu KredExile antud lisakapitali sihtotstarvet ning suunata käibelaenu andmiseks ettenähtud vahenditest osa kindlasti käenduste kahjude katmiseks antavateks vahenditeks. Kuna tänaseks on KredExi poolt positiivseid laenuotsuseid meie teada tehtud alla 150 miljoni euro ja sellestki 100 miljonit on ühe suurettevõtte laen, siis tuleks meie ettepanekul suunata vähemalt 300 miljonit käibelaenu andmiseks mõeldud vahenditest käenduste andmiseks ning selle tulemusena õnnestuks käenduste mahtu kasvatada ca 3 miljardi euron. Tänane ettevõtete laenuportfell Eesti krediitiasutustes on alla 8 miljardi euro. Finantsasutused on seisukohal, et ca 40% peaks olema käenduste ja garantiide maht, mida läheb selle laenuportfelli puhul vaja aasta lõpuks või järgmise alguseks. See oleks lahendus.

Lisaks osutame, et KredExi maksimaalne koguvastutus panga ja liisinguandja ees on limiteeritud ega või ületada 15% panga ja liisinguandja poolt teenuse raames väljastatud laenude kogusummast. Selline piirang võib olla piisav tavaolukorras, kuid kriisisituatsioonis on seda selgelt liiga vähe. Nimetatud teemal on parlamendi ja valitsuse poole pöördunud korduvalt nii kaubandus-tööstuskoda kui ka pangaliit. Kahjuks on need pöördumised jäänud tänaseni sisuliselt tähelepanuta. Eelkõige vähendab selline piirang pankade kindlustunnet, kas ja kui suures ulatuses on ikkagi laen riigi poolt tagatud, kui paljud ettevõtjad ei suuda lühikese aja jooksul oma maksekohustust panga eest täita ning on oht, et KredExi maksimaalse koguvastutuse maht võib kiiresti täituda.

Kaubanduskoda teeb veel kord ettepaneku kehtestada käenduste koguvastutuse piiriks 40% olemasolevate laenude puhul ning ettepaneku kaotada käenduste ja vastutuse piir uute laenude puhul. Leiame, et need muudatused aitaksid majanduse edasise jahtumise tingimustes senisest oluliselt suuremat hulka ettevõtjaid, säilitades seejuures avalike vahendite vägagi vastutustundliku kasutamise. Austatud Riigikogu liikmed! Kaubanduskoda ei tee ise majandusprognoose, kuid lähtudes oma liikmete tagasisidest, püüame siiski prognoosida, milliseks lähitulevik kujuneb. Kaubanduskoja liikmeteks on ligi 3400 ettevõtet, kellest valdav osa on väikese ja keskmise suurusega ettevõtted või suisa

mikroettevõtted, keda Eestis ongi kõige rohkem. Siiski aga annavad koja liikmeteks olevad ettevõtted riigi maksutuludest ca 40% ja moodustavad sedakaudu olulise osa meie majandusest. Nende ettevõtjate seas eelmisel nädalal läbiviidud küsitlus näitas, et tulevikuproгноosisid on vägagi pessimistlikud. Käibe langust prognoosib ligi kolm neljandikku vastanutest, investeringute vähendamist peab reaalseks kaks kolmandikku vastanutest ning töötajate arvu vähenemine tabab ca 40% liikmeid. See küsitlus tehti eelmisel nädalal, kui veel töötukassa meetmed kehtisid. See tähendab seda, et see, et 40% liikmetest näeb töötajate arvu vähenemist, on suure tõenäosusega alla hinnatud. Kõik see kokku näitab, et ettevõtluses kujunevad selle aasta teine pool ja järgmine aasta kindlasti raskeks. Sellistes sektorites nagu näiteks ehitus- või infotehnoloogia, kus lepingud on pikemad, jõuavad suuremad probleemid kätte valdavalt alles järgmisel aastal. Sarnane olukord on ka töötlevas tööstuses, kes on olnud meie ekspordiveduriks. Ma usun, et ka poliitikud peaksid selgemalt väljendama seisukohta, et kriis tuleb kahjuks sügav ja riik ei suuda ka parima tahtmise juures kõiki ettevõtteid aidata. Riik peab ilmselt oluliselt rohkem mõtlema näiteks töötute ümberõppe laiemale ja paremale korraldamisele ning vaatama, mida on võimalik riiklikul tasemel ette võtta, et vältida massilist pikaajalist töötust.

Sama küsitluse tulemused kinnitavad ühtlasi seda, millest varem ka juttu oli: riigi toetusmeetmed peavad olema suunatud eelkõige sinna, kus probleem on kõige teravam. Kõiki ei ole võimalik aidata. Ettevõtjate jaoks on oluline, et toetusmeetmete tingimused oleksid võrdsed, arusaadavad ja läbipaistvad. Kuigi igasugune toetamine on sekkumine ja konkurentsi moonutamine, käib sellega siiski kaasas ootus, et tagatakse maksimaalselt aus konkurents ning toetatakse neid, kes ka ise varem oma kohustuste täitmisel riigi ees on korrektset suhtunud. Meie poole on viimastel kuudel pöördunud väga palju ettevõtjaid, kes just maksukohustuste korrektset täitmist mis tahes toetuste andmise eeldusena on rõhutanud.

KredExist oli juba eelnevalt juttu, kuid rõhutan veel kord üle vajaduse teatud tingimused seal üle vaadata. Eelkõige räägime koguvastutuse piirangu tõstmisest ja teenustasude vähendamisest. Samuti on ettevõtjaile oluline, et avaliku sektori investeringute maht säiliks ja planeeritud investeringud ei lükkuks edasi või neid ei tühistataks. See puudutab nii kohaliku omavalitsuse tasandit kui ka üleriigilisi investeringuid. Oluline on hoida vähemalt tänast taset ning mitte seda langetada.

Ja loomulikult tööjõuküsimused, millest võiks rääkida pikalt. Kuid ehk olulisim: me jääme alati teatud oskuste puhul sõltuma ka välistööjõust ning välistööjõule jääb oma osa nii lihtsamate kui ka keerukamate tööde tegemisel. Me oleme avatud majandusruumis ja oluline on selles käituda nii, et me iseenda arengut kunstlikult ei takistaks. Loomulikult kaasneb välistööjõu kasutamisega riske. Samuti on see teema mitmetahuline ja poliitiliselt sensitiivne, kuid kordan veel kord juba varem öeldut: juhitud, veel parem, targalt juhitud immigratsioon on igal juhul parem kui juhitamatu immigratsioon. Ühel või teisel moel need inimesed Eestisse tulevad. Seadusandja ülesanne peaks olema tagada, et see saaks juhtuda läbimõeldult ja meie majandust toetavalt nii headel kui ka halvematel aegadel.

Kokkuvõtteks: konservatiivne, tasakaalus eelarvepoliitika toetab ettevõtlust kõige rohkem just siis, kui peame silmas jätkusuutlikkust ja hoolime enda ja järeltulijate tulevikust. Ülekulud ja laenu tuleb kellelgi alati kinni maksta ning ei maksa luua illusiooni, et seda ei juhtu. Aitäh!

12:31 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, lugupeetud ettekandja! Alustame küsimustega. Peeter Ernits, palun!

12:31 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Tahtsin küsida. KredEx on muidugi see murelaps. See volüüm, mida te olete siin joonistanud, need tulbad, kolmetuhandeline tulp tuhandese asemel, mis analüüsil see põhineb, kui muuta KredExi portfelli jaotust just sellises ulatuses?

12:32 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatause esimees Toomas Luman

Jah, see põhineb tõesti meie suhtlusel finantsasutustega ehk pankadega. Pangad on veendunud – see ei puuduta üksikisikuid, see puudutab ainult ettevõtluslaene –, et väiksemaid või suuremaid probleeme tekib neil umbes poolega ettevõtluslaenuportfelliga. See pool on 3 ja 4 miljardi vahel, pigem 4 miljardi alla. 1 miljardi mahus garantiidest, mida KredExil on võimalik teoreetiliselt väljastada, ei piisa. Vaieldamatult, ega tühjast kohast midagi ei sünni ja ka need garantiid võivad tuua KredExile garantiikahjumeid. Seetõttu ongi ettepanek otselaene vähendada ja garantiide mahtu suurendada, sest

see riskide vahe on 5–10 korda. Garantiide riski realiseerumine n-ö tõelise rahalise riskina on finantsspetsialistide hinnangul 5–10 korda väiksem kui otselaenude väljastamise puhul. See põhineb rehendumisel.

12:33 Aseesimees Siim Kallas

Urmas Kruuse, palun!

12:33 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Kas ma võin teie ettekandest välja lugeda seda, et kuigi viimasel ajal on väga kõrgel tasemel levinud arvamus, et me oleme võimelised oma riigi heaolu kasvatama nii majanduslikus kui ka kultuurilises mõttes praktiliselt riigipiiri sulgemisega, siis pärismaailmas me nii ikkagi integratsiooni ja rahvusvaheliste suhete, tööjõu ja ka majandamise ja kaubavahetuse mõttes täielikult läbi ei saa? Kas teie ettekandest ja teie varasematest väljaütlemistest võib välja lugeda ka seda, et mida vähem riik sekkub, seda vähem ta sellist konkurentsimoonutust ettevõtjate vahel tekitab, sest nn õiglaste ja läbipaistvate kriteeriumite väljaselgitamine toetuste maksmisel on üsna keeruline ettevõtmine?

12:34 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees Toomas Luman

Aitäh, austatud küsija! Hakkan tagantpoolt pihta. Jah, kaubandus-tööstuskojal on küll selline seisukoht, et riik võiks üldiselt majandusasjadesse võimalikult vähe sekkuda. Täpselt nii see ongi, ega absoluutselt objektiivseid ja absoluutselt läbipaistvaid kriteeriumeid abi ja toetuste puhul [ei ole]. Ma arvan, et sellist algoritmi ei olegi võimalik koostada. Igall juhul jääb mingisugune subjektiivsus sinna sisse ja seda tuleks teha nii vähe, kui võimalik.

Nüüd küsimuse esimene pool: kas riigipiiride sulgemine aitaks meie majanduskasvule kaasa? Ma õnneks ei ole küll kuulnud, et keegi tahaks väga riigipiire lõplikult sulgeda. Seda oleks küll kurb kuulda, kui keegi selline on olemas. Eesti on väga väike riik, kelle majanduse edukus ja kasv ning rahva heaolu kasv sõltuvad väga palju ekspordist. Ei ole mingit põhjust arvata, et kui meie piirid sulgeme, siis teised meile avavad. Mis puudutab välistööjõuteemat, siis see tuleb jagada kaheks. Üks on nn strukturealne tööjõupuudus. Vaieldamatult on alati ja kõikides riikides olnud teatavates arengufaasides nii, et teatavate spetsiifiliste oskuste puhul ja teatavates sektorites, mis kasvavad kiiremini, ei ole võimalik lihtsalt oma elanikkonnast tööjõudu leida ja sellises tempos ja mahus ette valmistada. Teine pool on vaieldamatult jälle sama, mida on väga palju märgata kiiresti arenenud riikide puhul, kes on jõudnud teatavale heaolutasemele, et tekivad siiski teatavad tööd, mida oma kodanikud enam väga teha ei taha. See on tegelikult sotsiaalpoliitiline küsimus, see on staatuse küsimus. See ei ole üldse niimoodi, et saadame kedagi põllule või ei saada põllule. Seda on kahjuks või õnneks olnud ka teistes riikides, kes samasuguse kiire arenguprotsessi on läbi teinud ja jõudnud teatavale heaolutasemele. Ega me ei ole selles mõttes väga ainulaadsed.

12:36 Aseesimees Siim Kallas

Andres Sutt, palun!

12:36 Andres Sutt

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma alustan repliigiga KredExi koha pealt. See on läbi käinud eri ettekannetest ja aruteludest. Tegelikult on see, mida teha, ju kõigile üheselt selge: vaja on muuta parameetreid ja vaja on otsust. Miks see otsus nii kaua aega võtab, jääb minule isiklikult arusaamatuks. Iga kriis saab ükskord otsa ja küsimus on selles, millises olukorras riigid sellest kriisist väljuvad. Teie esitluses oli üks väga kõnekas slaid selle koha pealt, mis puudutas just tulevikuproгноosi ja teie liikmete ootusi. Kaks kolmandikku nendest näevad investeringute vähenemist. Kuid investeringud on just need, mis tuleviku majanduskasvule aluse panevad. Mis on teie hinnangul need tegurid, mis ettevõtjat Eestisse investeerima motiveerivad, ja mis on need tegurid, mis ettevõtjat Eestisse investeerimast tagasi hoiavad?

12:37 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees Toomas Luman

Eks Eesti ettevõtja motivatsioon teha investeeringuid on sama mis kõikide teiste ettevõtjate motivatsioon kogu maailmas. Ega ilma tehnoloogia arenguta, ilma digitaliseerimiseta, ilma oma inimeste täiendava koolitamise või õpetamiseta lihtsalt ei püsi konkurents, te lihtsalt ei ole piisavalt efektiivne toodete või teenuste genereerimisel ja turul pakkumisel.

Mis pidurdab? Pidurdab loomulikult see, et iga investeering on vähem või rohkem tavaliselt seotud ka võõrfinantseerimisega. See on see teema, mis haakub just nende käenduste ja garantiidega. Miks ei ole KredExist taotletud neid uusi laene, välja arvatud mõned ettevõtted? Uusi laene võib ka pangast taotleda, ega pangad ei ole lõpetanud laenude andmist. Küsimus on lihtsalt selles, et ettevõtjatel ei ole kindlust ja julgust, et seda täiendavat finantsriski võtta, kui on ebaselge, kuidas saavad ära klaaritud need vanad, juba võetud võõrfinantseerimiskid. Siin on äärmiselt oluline KredExil ja valitsusel teha pankadega selles mõttes koostööd, et need mahud ja tingimused põhineksid ikkagi teatavatel rehkendustel, et nad hakkaksid toimima. Nad selgelt ju toimima pole hakanud.

12:39 Aseesimees Siim Kallas

Annely Akkermann, palun!

12:39 Annely Akkermann

Suur tänu, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Austatud ettekandja! Te alustasite sellest, et saadikud on väsinud, et neid ei ole saalis. Nad tegelikult jälgivad istungit oma tubades ja kuulsid teie sõnumit. Ja näete, nad on kõik teie rõõmuks tagasi tulnud.

Aga minu küsimus on see, et eelmise aasta lõpul me külastasime selliseid ettevõtteid, kes teevad allhankeid teistele ettevõtetele. Nemad juba kurtsid tellimuste vähenemist veerandi võrra, kuni 30%. Samal ajal ettevõtetele, kes tegelesid müügiga jaetarbijale, Pärnus näiteks hotellid ja spaad, käibed veel kasvasid. Tegelikult oli majanduskriisi hingus juba õhus just nende ettevõtete puhul, kes tegid teistele allhanget. Mis te arvate, kas see tervisekriis võimendas juba tärkavat majanduskriisi või siiski kutsus selle esile? Kuidaspidi see oli?

12:40 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees Toomas Luman

Ma alustan sellest meeldivamast osast: see on äärmiselt meeldiv, et kõik mind jälgivad. (Naer saalis.) Ma olen kindlasti viimane inimene, kes legendi oma kõikvõimsusest ümber lükkab.

Aga selle küsimuse majanduspool ... Jah, majandus on tsükliline. Kuna meil juba väga palju aastaid läks nool uhkelt üles, siis varem või hiljem pidi see suund horisontaalseks ja seejärel ka allapoole pöörduma. Kas see hetk oli käes või ei olnud? Ma ei tea, ma ei ole kahjuks majandusprofessor ega ole ka nii suur makroökonomist. Aga jah, väikseid märke vähemalt majanduskasvu pidurdumisest ja osas sektorites ka võib-olla väiksest taandumisest oli olemas juba enne koroonakriisi. Aga vaieldamatult, kui koroonakriis ise üksi ka ei kutsunud esile seda sügavat majanduslangust, siis ta kindlasti väga võimsalt võimendas seda. Mina isiklikult ei ole väga optimistlik. Millegipärast meil kõik need ennustajad ja tähtsad ametid, kes prognoose teevad, on kuidagi väga tagasihoidlikud. Mind pani väga üllatuma see, et pärast üht telesaadet, kus ma ütlesin, et aasta lõpuks on minu hinnangul vähemalt 100 000 töötut, oli töötukassa juhatajal kohe järgmisel hommikul sahtlist välja võtta prognoos, et neid on 114 000. Aga enne seda oli kõik väga hea. Mul üks tuttav ütleb, et oleks ta ette pooltki nii tark, kui tal ämm on takkajärele, oleks ta juba Rockefeller. Nii et ma kahjuks ei tea, kumba pidi see nüüd täpselt oli.

12:42 Aseesimees Siim Kallas

Taavi Rõivas, palun!

12:42 Taavi Rõivas

Aitäh! No see tundub ju igati loogiline, et kui valitsus võtab ulatuslikke meetmeid selleks, et riigi majandusel oleks võimalik kriis üle elada, siis ta konsulteerib ka otseste osapooltega ehk ettevõtjatega. Kuuldavasti mingil määral on seda ka tehtud. Aga minu küsimus on just nende konkreetsete ettepanekute kohta, mis teie slaididel ja ettekandes kenasti välja olid toodud. Need ei ole sellist laadi ettepanekud, et andke palju raha juurde või midagi sarnast, mida oleks valitsusel keeruline ellu viia,

need on sellised ettepanekud – ma ütleks neile peale vaadates –, mille kuulamiseks ei peaks valitsusel takistust olema. Kas valitsus kuulab piisavalt ettevõtjate nõuandeid ja kas need kriisimeetmed on tehtud piisavalt heas koostöös?

12:42 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees Toomas Luman

Kuidas ma nüüd ütlen? Ei, ära on meid kuulanud peaaegu kõik valitsused alati, vähem või rohkem. Pärast ärakuulamist muidugi (minu 25-aastane kogemus seda ütleb) tohutu särtsakat entusiasmi selle nõuande kasutamisel ei ole ma märganud, ka varasematel perioodidel. Ütlen lihtsalt selleks, et ilmetada veel seda seisukohta, et minu üks kõige suuremaid pahandusi ühe peaministriga oli, kui ma Teadus- ja Arendusnõukogus palusin selgitada, mis on selle kehandi juriidiline staatus. Mulle öeldi, et see on nõuandev kogu. Siis oli mul järjekordne küsimus kohe selle järel, et kas mulle keegi tutvustab neid inimesi ja näitab, kus nad asuvad, need, kes seda nõu kuulda tahavad võtta. Sellest tuli väga suur pahandus. Ma viimasel ajal väldin selliseid küsimusi.

12:43 Aseesimees Siim Kallas

Head kolleegid!

12:44 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees Toomas Luman

Ma ei tea, kas ma vastasin, aga ma vähemalt proovisin.

12:44 Aseesimees Siim Kallas

Head kolleegid, siin tuldi ütleva, et kell saab varsti üks. Mul on ettepanek riigieelarve kontrolli erikomisjonilt ja õiguskomisjonilt tänast istungit pikendada. Aga kui te lubate, panen ma selle hääletusele siis, kui me oleme lugupeetud ettekandja ära kuulanud, siis jääb veel mõni minut kella üheni aega. Nii et pikendamise ettepanek tuleb, aga ma ei lase ettekandjal siin oodata, kuni me oma protseduuriga ühele poole saame. Nii et Urve Tiidus, palun!

12:44 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud Toomas Luman! Kulutamise ja laenamise eufooria on pandeemiajärgses maailmas kasvanud. Aga see eufooria ei saa kaua kesta, kuigi tänapäeval paistab rahavaru maailmas üsna lõputu olevat. Oma kokkuvõttes te ütlesite, et konservatiivne tasakaalus eelarvepoliitika toetab ettevõtlust kõige rohkem. Mis šanss on Eestil sellise eelarvepoliitika juurde tagasi pöörduda ja kas seda üldse on?

12:45 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees Toomas Luman

Ega siin keerulist ei ole midagi. Tuleb tulud ja kulud kokku liita ja nad tasakaalu panna. Küsimus on selles, kas austatud Riigikogul ja valitsusel on selleks tahet. Õnneks või õnnetuseks ma kummassegi ei kuulu, nii et ma ei suuda vastata sellele küsimusele, kas tahet on. Aga elame, näeme. Saame teada.

12:45 Aseesimees Siim Kallas

Jürgen Ligi, palun!

12:45 Jürgen Ligi

Aitäh selle hämmastavalt mõistliku ettekande eest! Kõik ei mõtle nii. Ma pean tunnistama, et ütlesin südamest, kuigi siin vahepeal läks ka veidike torgeteks. Valdav hoiak oli selline, mille kohta ma tahaks küsida. Kas kaubanduskojal on täpsemat ettekujutust ettevõtjate hoiakutest? Need on ikkagi päris erinevad riigi rolli suhtes ja on palju kõrvu torganud arvamust, et riik maksab kõik lõpuni kinni, ja enamgi, et riik peaks kehtestama maksimaalsed piirangud, selleks et oleks rohkem kinni maksta. Aga see on võib-olla mingi äärmus. Mis teie üldine tunnetus on, kui mõistlikud ettevõtjad on? Avalik arvamus on alati kriisis natukene äärmuslikum, kui võib-olla vaja oleks, aga kuidas ettevõtjatega on?

12:46 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees Toomas Luman

Ega ma ei oskagi nüüd öelda, kuidas ma peaks sellele vastama. Kui ma jälgin teatavat pressit, väljaandeid või ka *online*-pressit, siis sageli on seal tõesti värvikaid arvamusi ja alla on kirjutatud, et see arvaja on

ettevõtja. Aga peab ütlema, et seesama ettevõtja meile näiteks ametlikus kirjas nii värvikaid mõtteid ei kirjuta, küllap on endalgi natuke piinlik. Meile ametlikke arvamusi või, ütleme, identifitseeritavaid arvamusi esitavad ettevõtjad on ikkagi väga realistlikud inimesed ja nad saavad asjast aru. Aga loomulikult, elus on ikka see reegel, et kui keegi pakub, siis tuleb võtta. Kui pakutakse, siis tuleb võtta, ja siis, kui on võetud, siis tuleb öelda, et natuke vähe, kas teil on veel. Nüüd ongi seesama küsimus, kas teisel poolel on piisavalt selgroogu öelda, et ei, vabandage, aga enam ei ole. See on see koht. See on see, miks ma ka ütlesin, et tegelikult peaks ikka poliitikud juba tänasel päeval oluliselt jõulisemalt seda signaali ühiskonnas edastama.

Kui kriis algas, siis kõik meetmed olid ka kaubanduskoja arvates mõistlikud – see palgatoetuse meede jne –, kuna me kõik sellel hetkel arvasime, et see on puhas meditsiiniline probleem, see läheb ehk mõne aja jooksul üle ja see ei muuda inimeste enesekindlust, tarbimisharjumusi, ostuharjumusi ja mida iganes. Kahjuks ta muutis kõike. Selle tõttu see kriis tuleb ilmselt oluliselt pikemaajalisem ja sügavam, kui ükskõik kes meist kolm või neli kuud tagasi oleks võinud arvata.

Vaieldamatult, alguses niisugused meetmed nagu see töötasumeede läksid suhteliselt kiirelt käima, suhteliselt suured summad tulid, inimesi ei olnud väga vaja koondada jne. Paljudel ettevõtetel, kes raskustesse sattusid, see sellel hetkel leevendas kõike. Aga nüüd ongi vaja anda signaal, et neid asju ei ole võimalik lõpmata pikal ajaperioodil elus hoida. Vaieldamatult tekib seesama lugu, majanduse ümberstruktureerimine, suurem tööpuudus, ilmselt ka mingisugune hulk pankrotte jne. Kahjuks on see reaalsus. Ega ebaseaduslikud töötasjad ei muutu sellest meeldivamaks, kui me üritame nendest mööda vaadata. Nad on igal juhul olemas ja nad on igal juhul ebaseaduslikud. See, kui me teeme nagu jaanalinnumängu, ei aita meid ühiskonnana edasi. Seetõttu tulebki asjadest, ma arvan, ka poliitikutel rääkida oluliselt otsekohesemalt, kui võib-olla tänaseni on tehtud, ootuses, et äkki läheb see kriis kiiresti ja õrnalt mööda. No ei lähe, kahjuks.

12:49 Aseesimees Siim Kallas

Liina Kersna, palun!

12:49 Liina Kersna

Aitäh, hea eesistuja! Austatud ettekandja! Täna on kõik esinejad rõhutanud vastutustundliku eelarvepoliitika olulisust. Täna, kui me oleme majanduskriisis, me näeme ka seda, et see reaalselt annabki meile võimalusi seda kriisi lahendada, et me saame võtta laenu soodsatel tingimustel. Kui me varem oleme rääkinud, et laenu võiks võtta mõne olulise investeeringu tarvis, kui üldse võtta, siis eile "Aktuaalses kaameras" ütles Rahandusministeeriumi asekancler, et laenu võetakse jooksvateks kuludeks. No seda võib mõista ühtepidi, et me oleme tõesti kriisis. Kuidas teie seda kommenteerite või argumenteerite, et riik võtab laenu jooksvateks kuludeks?

12:50 Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juhatuse esimees Toomas Luman

Aitäh küsimuse eest! Ma jagaks selle võib-olla kaheks. Üldprintsibiina riik kunagi jooksvate kulude katmiseks laenu võtta ei tohiks ega peaks võtma. Antud situatsioonis, kui see kriis tuli meile kaela sellise intensiivsuse ja n-ö äkilisusega, on siiski mõisteta, kui riik näiteks 2019. aastal ja võib-olla ka veel 2020. aastal mingis mahu katab oma jooksvaid kulusid laenuga. Aga ma arvan, et need ümberkorraldused tuleb ikkagi ka riigi tasandil teha sellises tempos, et aastal 2021 kohe kindlasti enam laenuvahendeid ei kasutataks jooksvate kulude katteks. Jah, riik on suur masinavärk, ega ühe päevaga ei ole võimalik ju ümber korraldada, aga see eesmärk peaks selgelt olema. Ma usun, et kõige rohkem poolteist aastat võiks riik selleks kulutada, mitte rohkem.

12:51 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu, lugupeetud kaubandus-tööstuskoja juhatuse esimees! Aeg küsimuste esitamiseks saab täis ja ma pean nüüd kutsuma kõik saali, et hääletada istungi pikendamist.

Panen hääletusele riigieelarve kontrolli erikomisjoni ja õiguskomisjoni ettepaneku pikendada täna istungit kuni päevakorra ammendumiseni, aga mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

[Hääletustulemused](#)

Selle ettepaneku poolt hääletas 55 Riigikogu liiget, vastu oli 2. Istung jätkub.

Küsimuste aeg on ammendunud, avame läbirääkimised. Läbirääkimistel on võimalik osaleda kõigil, aga kõige alguses on võimalus esineda inimestel fraktsioonide nimel. Maris Lauri, palun!

12:54 Maris Lauri

Head kolleegid! Lugupeetud esinejad, suur tänu teemaarenduse eest! Siin oli väga palju häid mõtteid, soovitusi, tähelepanu juhtimisi asjadele, mida tuleks teha Riigikogul ja ka valitsusel. Neid teemasid on päris palju, nii et tekiks nagu tunne, et tahaks nendest asjadest väga palju rääkida, päris mitmest asjast võiks veel pikalt jutustada. Mina räägin sellest, mis käis kõikidest sõnavõttudest läbi, ehk eelarvepoliitika vastutustundlikkusest.

Mis on vastutustundlik eelarvepoliitika? Siin võib öelda lihtsaid parameetreid, et ta on kulude ja tulude poolest tasakaalus või laenamine on tasakaalustatud, mõistuspärane, kulutused on sisulised ja vajalikud. Aga üldisemas mõttes peaks vastutustundlikkus tähendama seda, et eelarvepoliitika arvestab tulevikku, arvestab riske ja määramatust, mis tulevikuga kaasnevad, ja tehtud kulutused ning valikud tulude leidmisel on põhjendatud.

Me rääkisime täna sellest, eelnevad esinejad ka, et Eesti eelarvepoliitika ja eelarve seis on viimastel aastatel käest ära läinud. Siin on mitmeid põhjuseid, aga ma nimetan eelkõige kolme. Üks asi, mis mõnes mõttes seda põhjendab, on ootamatus, ootamatus ka selles mõttes, et majanduskasv on olnud parem, kui on arvatud. Aga selles on olnud väga palju soovmõtlemist ja kulude mittejälgimist. See viimane on küll selline asi, mida ei tohiks teha ükski arukas inimene, oma koduse eelarvegagi peaks ju ikka jälgima, mida sa teed ja kas sul tulud ja kulud on enam-vähem tasakaalus. Mida aga tahta sellisest valitsusest, kus rahandusministri, kes esindab valitsuse rahanduspoliitikat, sõnavõttudest võib tuletada järgmisi rahanduspoliitilisi seisukohti, et maksud tuleks alla viia ja tuleks kehtestada võimalikult palju erandeid? Sealjuures, kellele need erandid on mõeldud? Ilmselt valdavalt omadele. Kulud lükkame üles, kulutame järjest rohkem, jagame järjest rohkem. Aga nagu me viimaselt esinejalt kuulsime, piirangud on ju tegelikult ees ja kuskil on ka mõistuspärasus ees.

Edasi, võtta ohjeldamatult laenu, võtta ohjeldamatult laenu kulude katteks. Laenu võib võtta, laenuvõtmine iseenesest ei ole halb, aga nagu ka siin on öeldud, sellel peab olema põhjus. Tavalises olukorras on selleks investeeringud ja tulevikku vaatamine. Lühiajaliselt, erilistes olukordades võib-olla tekib vajadus ka jooksvate kulude katmiseks, aga see ei saa olla põhimõtteline ja lihtsalt laristamine, et võtame, nii palju kui antakse, ja pärast vaatame, mis me selle rahaga peale hakkame.

Selle rahandusministri seisukoht on veel see, et Euroopa Liidus on olemas lõunapoolsed riigid, kelle eelarvepoliitika on vastutustundetu, kes saavad piki päid ja jalgu selle eest, ja me ei tohiks nendesse mõistmisega suhtuda mingites olukordades või ei tohiks püüda sealseid probleeme lahendada. Jah, Euroopa Liidus ongi olemas riike, kelle eelarvepoliitika on vastutustundetu ja on tekitanud Euroopa ... Palun lisaaega!

12:59 Aseesimees Siim Kallas

Lisaaeg kolm minutit. Palun!

12:59 Maris Lauri

Selle üle ei saa üldse vaielda. Aga seisukohtade vastuolulisus just meie rahandusministri ja ilmselt ka siis valitsuse rahanduspoliitikas on see, et ega need riigid ju algul ei olnud sellises seisus. Nad jõudsid sellesse seisu sellepärast, et nad rakendasid sellist vastutustundetu poliitikat, kus kehtestati erandeid, lükati populistlikul eesmärgil makse alla, suurendati kulutusi, võeti ohjeldamatult laenu mõistuspärasusest kaugel olevate kulude katteks. Kuidas siis need kaks asja kokku lähevad? Ei lähegi. Ongi seesama olukord, et valitsus püüab rakendada eelarvepoliitikat, mis tegelikult viib Eesti sinna, kuhu, ma arvan, Eesti inimesed ei taha jõuda: eelarveraskustes siplevasse riiki. See lõpuks mõjutab ka majanduse arengut. Me kipume toome näitena Itaaliat, me kipume tooma näitena Kreekat.

Milline peaks olema tegelik vastutustundlik eelarvepoliitika Eestis praegu? Tõesti, madalad maksud toetavad majandust, aga me peame ka ühiskondlikult aru saama, milline on see kokkuleppe tase, milliseid kulutusi me teeme, kus me neid teeme ja mismoodi. See tähendab seda, et maksud ja kulud peavad olema tasakaalus. Me võime kasutada Euroopa Liidu raha ja rääkida sellest, aga see ei saa olla meie põhikulutuste katteallikaks pikalt ja alaliselt, nagu on juhtunud selle ja eelmise valitsuse ajal. Suur osa sotsiaalvaldkonnast, märkimisväärt, liiga suur osa saab raha Euroopa Liidust.

Laenamine ei ole keelatud, kuid seda tuleb teha otstarbekalt ja sihipäraselt. Investeeringud tulevikku on üks põhjusi, miks võtta laenu. See tähendab seda, et laenu abil tehtud kulutused peavad võimaldama tulevikus kas kulusid kokku hoida või tulusid suurendada. Vaatame Eesti majanduse seisut, vaatame tuleviku poole: küsimus on teaduses, arendustegevuses, innovatsioonis, infrastruktuuris, küsimus on kindlasti ka kliimas ja keskkonnas. Need on need asjad, millele tuleks tähelepanu pöörata. Ma loodan, et kui peale tänast arutelu sellel ja järgmisel nädalal ei teki initsiatiivi, siis hiljemalt sügisel avaldavad Riigikogu liikmed ja Riigikogu komisjonid initsiatiivi, et sundida valitsust tegema vastutustundlikku poliitikat, kui valitsus seda ise ei tee. Aitäh!

13:02 Aseesimees Siim Kallas

Kersti Sarapuu, palun! Ma saan aru, et Keskerakonna fraktsiooni nimel.

13:03 Kersti Sarapuu

Hea juhataja! Head kolleegid! Jah, loomulikult oleme ka meie väga tänulikud nende kolme ettekande eest, mis tulid väljastpoolt maja. Need olid hästi sisutihedad ja me leidsime sealt nii positiivset kui kuulsime ka etteheiteid tänase rahanduspoliitika pärast.

Aga siiski, aasta tagasi pani valitsus paika riigi järgmise nelja aasta rahalised plaanid. Toona oli Eesti majanduskasv prognoosidest kiirem ja me saime tõusufaasis optimistlikult tulevikku vaadata. Tänane koalitsioon kehtestas neli suurt eesmärki: Eesti majanduse, rahvaarvu, julgeoleku ja inimeste heaolu kasv. Need põhimõtted kehtivad ka nüüd, kui majanduslik olukord on kardinaalselt muutunud. Ülemaailmse koroonaviiruse leviku tõttu on kasvufaas asendunud ebastabiilsusega. Euroopa Komisjon prognoosib Eestile sel aastal 6,9% majanduslangust, aga ma usun, et see number võib oluliselt kasvada. Õnneks lähenes tänane valitsus kriisile kardinaalselt teisiti kui üks erakond kümme aastat tagasi. Kärpimise ja isevoolu teed minemise asemel on valitsus toetusmeetmete abil püüdnud säilitada töökohti ja ettevõtete võimalikult tavapärasest toimimist. Selleks tuli teha lisaeelarve ja võtta laenu. Jüri Ratase juhitud valitsus on varasematel aastatel suhtunud riigieelarve koostamisse konservatiivselt ja vastutustundlikult ning see annab meile võimaluse rahvusvahelistelt turgudelt soodsatel tingimustel laenu võtta. Ka hiljutine võlakirjaemissioon näitas, et Eesti riigirahandust usaldatakse. Kui lisame siia Euroopa Liidu majanduse taaskäivitamise kava ja sellega kaasneva rahasüsti, siis see annab Eestile võimaluse tõsta meie heaolu uuele tasemele.

Just praegu on õige aeg viia välisrahastuse toel ellu projektid ja algatused, mida on varem edasi lükatud. Raha tuleks suunata eelkõige valdkondadesse, kus tulevikus kasu saame lõigata, olgu selleks neljarealiste teede ehitus, kiire interneti viimine maapiirkondadesse, teaduse rahastamise suurendamine, kortermajade rekonstrueerimine või taastuvatele energiaallikatele panustamine. Praeguses olukorras ei tasu laenamist peljata, Eesti võlakoormus on jätkuvalt Euroopa Liidu madalaim ja oleme oma eelarvepoliitikaga eeskujuks terves maailmas.

Kokkuvõtteks tahan rõhutada, et ülemaailmse majandusolukorra muutumisele vaatamata on Eesti eelarvepoliitika säilitanud usaldusväärsuse ning tugi majandusele võimaldab kriisist väljuda riigi võlakohustusi märkimisväärselt suurendamata. Majanduse paindlikkuse suurendamine, ettevõtluskeskkonna toetamine ning tööturu toimimise tõhustamine on saanud võtmeküsimuseks, mis aitaks tagada majanduse jätkusuutlikkust ja arengut edaspidigi. Ma võin kinnitada, et Eesti Vabariigi valitsus käitub eelarvemenetluses vastutustundlikult ja Eesti eelarve on kindlates kätes. Aitäh teile!

13:06 Aseesimees Siim Kallas

Peeter Ernits, palun, EKRE fraktsiooni nimel!

13:06 Peeter Ernits

Hea juhataja! Head kolleegid! See siin on hea kolleegi Jürgeni suurpäev, võiks öelda, et nii pulmad kui ka matus samal ajal. Riigieelarve kontrolli erikomisjoni liikmena olen ma ettevalmistustega üsna hästi kursis ja mõistan, miks me sellest räägime, ja ka õigesti räägime. Jürgen ütles siin, et 2017 algas allakäik, lodev käitumine. Jah, tõepoolest, siis lõppes Reformierakonna juhitud 17-aastane valitsemisperiood. Jürgeni hirm on, ma arvan, niisama siiras nagu sellel õnnetul mehel, kes hiljuti Lihula lähistel politseiniku pähe mitmeid inimesi maha lasi ja lapsi haavas. Igaühel on omad hirmud, minul ka, ja oma laps on alati kallis. 2014. aasta kevadel kehtestati riigieelarve seaduses struktuurse tasakaalu nõue. Rahandusminister oli toona hea Jürgen Ligi, see on Jürgeni laps. Aga täna ütles professor Eamets, kui te

mäletate, et peale 2017. aastat, kui hea kolleegi Jürgeni sõnul algas allakäik, saabus Eesti majanduse kõrgkonjunktuuri periood, eelarvenõukogu ilmakaardi järgi, vaadake.

Ja mida ütles professor Eamets, eelarvenõukogu esimees, veel? Vaja on töötavat kodumaist eelarvereeplit. Me oleme arutanud ka riigieelarve kontrolli erikomisjonis selle praeguse kriisi valguses, et need asjad enam ei tööta, need asjad, millest me siin palju oleme täna rääkinud. Ja see ei puuduta mitte ainult Eestit, vaid kogu Euroopat. Kui veel professor Eametsa tsiteerida, seda, mida ta ütles ühel paljudest komisjoni istungitest, siis ega ei olegi täpselt teada, mis töötab. Me oleme sattunud või sattumas seninägematusse olukorda Euroopas selle majanduskriisiga ja mis instrumendid või tööriistad töötavad, me ei teagi. Asi on sootuks uus. Aga jah, tegelikult me oleme nendes sügavates vagudes kinni, mida 17 aasta jooksul heade sõprade, Reformierakonna valitsemise ajal on Eesti rahanduse pinnasesse n-ö küntud.

Tõepoolest, OECD korduvad soovitusel julgemalt laenu võtta on kõlanud seni kurtidele kõrvadele. Jah, kui uskuda *Frau* Merkeli juttu, meie oleme ja Euroopa Liit on ühe kõige suurema kriisi eel või see on juba saanud. Aga samas on *Frau* Merkel ja tema Prantsuse kolleeg pakkunud välja hiiglasliku 750-miljardilise n-ö rahasüsti, millest enamik on tagastamatu laen, tagastamatu abi ja mõeldud valdavalt Lõuna-Euroopa n-ö suurte riikide elustandardi säilitamiseks. Aga tuletan taas meelde: Saksamaa laenukoormus on umbes 60%, Prantsusmaal 100%. Kui me tahame Soomele järele jõuda (me tahame seda, sest meie Kalevipojad on jälle sinna liikumas ja mitte suure armastuse tõttu Soome vastu, vaid selle tõttu, et Soome elatustase ja elu on tunduvalt parem ja jõukam), aga Soome laenukoormus on juba 60%, siis järelikult selleks, et põhjanaabrite tasemele jõuda, me võiks võtta mitte 1 miljardi või 3 miljardit, vaid 10 miljardit laenu. Siis me oleksime umbes samal tasemel. Tegelikult võiks isegi veel rohkem võtta, kuna kõik liigub ju eest ära.

Tõepoolest, kordan uuesti, et need on sügavad Reformierakonna-aegsed vaod, millest me oleme nüüd vaikselt välja tulemas. Eelarve ei pea olema tasakaalus ja tõesti on vaja uusi meetodeid, kui professor Eametsa korrata, millega olukorda mõõta. Aga palju olulisem kõige selle juures, et paradigma on muutunud ja muutub, on see, kuidas me selle rahaga hakkama saame. Riigieelarve kontrolli erikomisjoni liikmena kuulen ma ...

13:12 Aseesimees Siim Kallas

Kas ...

13:12 Peeter Ernits

Jah, paluks veel mõne minuti!

13:12 Aseesimees Siim Kallas

Palun! Saab mõne minuti ehk kolm.

13:12 Peeter Ernits

Aitäh! Iga nädal, iga jumala nädal, mõnikord kaks korda nädalas kuulen ma, kuidas seda raha tegelikult kasutatakse. Meie põhiline partner on Riigikontroll ja kord istuvad teisel pool lauda ühe ministeeriumi, siis teise, kolmanda, neljanda, siis jälle esimese ja teise kõrged ametnikud, ministrid jne. Igal pool lendab raha miljonite kaupa ja mitte keegi ei vastuta. Ma olen väga tänulik selle võimaluse eest näha seda iga jumala nädal. Selle kõrval, head sõbrad, me räägime mingitest dogmaatilistest lähenemistest, et laen on saatanast ja millised on instrumendid, kas või eelarve struktuurne tasakaal ja kõik need muud. Kas selle kõrval keegi üldse vastutab? Eri valdkondades, olgu see haridus, maaelu, keskkond, majandus, on kahjuks nii, et tavaliselt ministrid, kõrged ametnikud tulevad, kannavad ette, Riigikontrolli ametnikud kannavad ka ette, mida nad on avastanud, ja tulemus on see, et keegi ei vastuta, mitte keegi. See, kolleegid, on palju olulisem kui need dogmaatilised ja vaimsed arutelud, mis on ka olulised. Seda ma tahtsin teile öelda. Aitäh tähelepanu eest!

13:14 Aseesimees Siim Kallas

Aivar Kokk, ma saan aru, et fraktsiooni nimel, ja siis Oudekki Loone.

13:14 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Ma nägin Toomast Valges saalis ja teatasin talle, et Riigikogu liikmed kuulavad suures saalis toimuvat ka oma kabinetides, ja norisin vastu, et tema läheb nüüd ära, kui räägime meie, kes tegelikult ju otsuseid teevad, needsamad 101.

Me räägime kogu aeg laenuteemast ja räägime 2016. aastast, et kuidagi on eelarve läinud kummuli ja miinusesse. Me peaks seda vaatama hoopis teise pilguga. Tegelikult, kas me viimase 10–20 aasta jooksul oleme jätnud ära väga paljud olulised investeeringud? Kui meil oleks infrastruktuur selline, nagu me soovime, meil oleks internet kättesaadav, meil oleksid kiired ja mugavad ühendused, olgu raudtee või 2 + 2 teed, siis kas kriis oleks olnud selline, kui ta on olnud? Kui keegi räägib kogu aeg, et laenuvõtmine on halb, siis kas siin saalis on ühtegi Riigikogu liiget, kelle peres ei oleks keegi laenu võtnud? (Saalist kommenteeritakse: "Mina olen.") Ei ole, sul on kindlasti lapsed ja lapselapsed, kelle üks variante on laenu võtta. Minul ka ei ole isiklikult laenu, aga mu lapsed on kõik endale kodud ostnud ja nad maksavad – kes 20 ja kes 30 aastat – oma korteri või maja eest laenu. Autoliisingud on ka veel. Ja siis me arvame, et Eesti riik on paavstima paavstim, ainukene, kes ei võta laenu, istub laenuprotsendiga alla 10% SKP-st, kui kõrval Euroopa keskmine on üle 80%. Nüüd me oleme seda tõstnud. Jah, selle lisaeelarvega ja selle aastaga see protsent tõuseb lausa kaks korda, aga ikka jääb Euroopa kõige madalamaks.

Minu arvates tuli lisaeelarve tegemise juures välja kõige suurem viga. Kas teate, mis see on? See on see, et me ei ole oma riiki ette valmistanud selleks, et ühel hetkel rahasüsti teha. Meil ei ole projekte, meil ei ole 2 + 2 teede projekte. On ainult üks projekt ja see ei ole ka lõplikult valmis, see on Tartus Riia ringi ümberehitamine. Kui keegi seda projekti näeb, siis ta ehmatab ära, et kas tõesti nii suurt on vaja, võib-olla oleks võimalik natukene lihtsamini see lahendada. Aga see on ainuke asi, mis on ette valmistatud. Hakkame ehitama suuri riigimaju ja kõike muud, aga paljud asjad on sellised, kus projektid on tegemata. Võtab aasta või kaks-kolm, enne kui me saaksime seda investeeringut teha, aga investeeringute abil – oluline on just see, et riigi investeeringute abil – on võimalik majandust turgutada sel ajal, kui erainvestorid ei võta riske, lükkavad oma investeeringuid edasi. Kuid me teame, et erainvesteeringute maht on tavaolukorras ju palju suurem kui riigi investeeringute maht. Täna oleks neid investeeringuid vaja. Tuleks teha need otsused ära, mis on aastaid tegemata. Ma olen kindlasti Toomas Lumaniga selles ühte meelt, et need investeeringud, mida tehakse, peaksid olema need, mis ei too meile järgnevatel aastatel kaasa püsikulusid. Me ei saa lihtsalt palkadeks seda raha välja maksta, vaid me peame tegema oma infrastruktuuri selliseks, et Eesti riigis oleks võimalik ükskõik millises piirkonnas tööd teha.

Me õppisime selgeks ühe nädalaga, kuidas on võimalik riiki juhtida kaugtööna, kuidas on võimalik omavalitsust juhtida kaugtööna, kuidas on võimalik ettevõtteid juhtida kaugtööna. Ja uskuge või mitte, isegi ajalehte oli võimalik välja anda ...

Palun kolm minutit juurde!

13:18 Aseesimees Siim Kallas

Kolm minutit lisaaega.

13:19 Aivar Kokk

... niimoodi, et toimetused ei käinud ühtegi korda ühes ja samas ruumis koos, mis siis, et tänagi lugesime, et mõned ajakirjanikud ütlevad, et neile tuleks kuskilt raha juurde leida, et lehte saaks välja anda. Ma arvan, et ettevõtlus ongi risk. Sellepärast ainult 5% inimesi ettevõtlusega füüsiliselt tegelebki. Enamik meist on ju töötajad, me ei ole selle riski altid.

Kriisid tulevad, kriisid lähevad. Riik on kriisiks valmis seda rohkem, mida parem on, veel kord rõhutan, riigi infrastruktuur.

Kui me räägime eelarve läbipaistmatusest, siis see on õige, aga me peame vaatama ka siin saalis ringi. Läbi aastakümnete on seesama saal hääletanud järjest seaduseelnõusid selliseks, et lõpuks, kui eelarve siia jõuab, enamikku ridu seal ei ole. Kindlasti rahanduskomisjon veel suvel ja sügisel tegeleb sellega, et valitsusest tulev riigieelarve, järgmise aasta oma, oleks tunduvalt paremini läbinähtav ja loetav, et me saaksime aru, mida me tegelikult siin saalis otsustame ja hääletame.

Veel korra rõhutan, et ei ole vaja karta laenu võtmist. Ütleb vanasõnagi, et ei ole vaja karta suuri kulusid, on vaja karta väikseid tulusid. See on see sõnum, mis kindlasti võiks siin saalis kõlada, et järgnevatel aastatel me teeksime olulisi investeeringuid, sõltumata sellest, kas eelarve tasakaal läheb siia poole või sinna poole. Seal tuleks vaadata, millises ajaperspektiivis need kulutused hakkavad tooma

tulu, et riigieelarve läheks uuesti plussi. Alati tuleb kõikide kulutuste tegemise juures arvestada seda, et ühel hetkel tuleb need kulutused ka tagasi maksta. Kuigi, kui vaadata tänast Euroopa Liidu eelarvepoliitikat, siis mul on küll selline hirm ja kartus, et ühel hetkel kustutatakse teatud ports võlgasid ära. Ainuke häda on, et meil on neid võlgasid väga vähe ning Kreekal ja Hispaanial on tunduvalt rohkem seda, mida kustutada. Aitäh!

13:21 Aseesimees Siim Kallas

Kalvi Kõva sotsiaaldemokraatide nimel.

13:22 Kalvi Kõva

Hea Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Kuna sotsiaalkomisjon ja õiguskomisjon tahaksid ka täna oma eelnõudega ühele poole saada, siis teen lühidalt. Sotsiaaldemokraadid on vara alati kõige tähtsamaks pidanud, head sõbrad, inimvara. Sest inimvara on üks meie kõige tähtsamaid asju ja kui inimvara on tarvis arendada, siis tuleb võtta laenu või teha ükskõik mida, aga inimvara, inimkapital on see, mis viib edasi meie majandust ja hoiab meie riiki.

Sotsiaaldemokraatidena on meil hea meel, et aastaid tagasi sai siin kõik koos parandatud ühte kõige tähtsat inimkapitali komponenti ehk sai toetatud meie lapsi. Tänapäevaks on väga paljud lapsed jõudnud vaesusest välja. Aga on veel samme, mida on tarvis teha. Need on asjad, mille jaoks sotsiaaldemokraadid on nõus võtma laenu, on nõus laskma eelarve defitsiiti. Aga kui me ei paranda oma inimkapitali, siis 25, 30, 50 aasta pärast on meil suuremad mured, kui on võib-olla praegu. Teine väga oluline verstapost meie jaoks on rohestamine. See, mida me täna teeme keskkonnale, ja see, kui hästi me oma keskkonda hoiame, aitab meil kindlasti tulevastel aastatel kokku hoida väga palju raha. Nii et ärme kardame laenuvõtmist. Kui seda on tarvis teha, siis võtame, ja kui on tarvis, siis laseme ka eelarve mõneks aastaks puudujääki, et teha neid meie riigi jaoks väga olulisi asju. Aitäh!

13:24 Aseesimees Siim Kallas

Suur tänu! Oudekki Loone, palun!

13:24 Oudekki Loone

Head kolleegid! Mul on hea meel, et me lõpuks ometi hakkame väljuma sellest mõtteviisist, nagu riigi majanduspoliitika eesmärk peaks olema eelarve tasakaal ja mitte meie inimeste heaolu ning et kui eelarve tasakaalust kõrvale kaldutakse, siis tuleb vabandust paluda, õigustada, kummardada ühele poole ja kummardada teisele poole. Rääkimata sellest, et sellised fraasid nagu "üle jõu elamine" avalikku eelarvet tehes või "vastutustundetud riigid", kleepides teistele Euroopa riikidele külge silte, mis väga tihti ei vasta tõele, võiksid ka jääda minevikku. Kui me isegi eelarve tasakaalu seestpoolt vaatame, siis näiteks Itaalia esmane eelarve ülejääk on viimased 30 aastat olnud maailma üks suuremaid, Euroopast rääkimata.

Aga tagasi eelarvepoliitika ja nende eelduste juurde, mis täna nii mõneski kõnes veel kõlasid ja mida teistes kõnedes siis ka lammutati. Küsimus võlast, küsimus tasakaalust. Kui vaadata statistikat, siis mida rikkamad on riigid, seda kõrgem kipub olema nende üldine võlakoormus, nii avalik kui ka erasektori võlg. Kui riik suurendab oma võlga, siis see tähendab seda, et erasektori rikkus tegelikult ju suureneb, sest see võlg ei jää lihtsalt kuhugi, see läheb investeringuteks, selle eest tellitakse midagi. See tähendab, et riik annab oma kodanikele rohkem, kui ta vastu küsib. Samal ajal, mida rohkem me maksustame, seda rohkem me lõikame teatud hulga raha turult ära, seda rohkem me vähendame tegelikult erasektori, oma kodanike rikkust.

Seega, kui meil on poliitika, et on rohkem avalikku laenu, avalikku võlga, vähem makse, ja hoitakse loomulikult kontrolli all välisvõlg, siis see tähendab rikkuse eksporti, meie kodanike rikkuse tõusu. Kui me püüame teha seesugust poliitikat, et riik kunagi ei laena, siis selle tulemuseks me saame ainult erasektori võla tõusu. See tähendab seda, et meie kodanikud on rohkem võlgu. See tähendab seda, et kui me seame eesmärgiks eelarve tasakaalu – see ei ole mitte ainult see küsimus, et me peame mingisugust raamatupidamist olulisemaks kui meie inimeste heaolu ja majanduskasvu –, siis see toob ka olukorra, kus riik ootab, et tema kodanikud riiki kuidagi üleval peaksid, mitte vastupidi, riik ei aita oma kodanikel paremini, efektiivsemalt, rikkamalt hakkama saada.

Juhin tähelepanu ka Euroopa Keskpanga hiljutisele otsusele suurendada märkimisväärselt erakorralist varaostukava. Ka see on selge suund sinnapoole, et riigid laenaksid rohkem, riigid investeeriksid

rohkem, riigid pakusid oma kodanikele rikkust, mitte ei võtaks neilt seda ära. Muidugi, euro iseenesest on keeruline ja selline krigisev, monetaarpoliitikat võimaldav raha. See on nagu halb amortisaator autol, aga see on see, mis meil hetkel on. Kindlasti saaksid riigid olla märgatavalt paindlikumad, kui neil oleks oma suveräänne valuuta, aga see on ka debatt, mida tuleb edaspidi pidada.

Kuid teema juurde tagasi tulles, siis mõelge – ma soovitan seda kõigile meie kolleegidele – enne, kui hakata palehigis kaitsma eelarve tasakaalu, ründama laenuvõtmist, et mida siis tegelikult toetatakse. Kas me tahame sellist süsteemi, kus riik funktsioneerib selleks, et kodanikud saaksid elada head elu, et kodanikud saaksid oma tööga uut rikkust juurde luua, või me tahame sellist riiki, kus riik kodanike töö vilja kuidagi vähendab, selle loomist takistab, kus kodanikud on riigi jaoks, mitte riik kodanike jaoks? Kumba me tahame?

13:29 Aseesimees Siim Kallas

Kas kõneleja soovib lisaaega?

13:29 Oudekki Loone

Ei. Aitäh! Suur tänu mind kuulamast!

13:29 Aseesimees Siim Kallas

Henn Põlluaas, palun!

13:29 Henn Põlluaas

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Me oleme täna olukorras, kus ei ole ei meie ega teised maailma riigid olnud pikka aega. Koroonaeptideemiast, -pandeemiast tingitud majanduskriisi nõuab täiesti erakordseid lahendusi. See nõuab loovust, see nõuab paindlikkust. Jah, loomulikult, reeglid on head. On mõistlik headel aegadel koguda reservi, rasketel aegadel seda kasutada, eelarve peab olema tasakaalus, laenuraha ei tohi kasutada jooksvate kulutuste katteks jne. Printsibina on see ju ilus, aga kui on keeruline aeg, siis need reeglid ei tööta, vastupidi, need pidurdavad.

Riigi ülesanne on, ja mitte ainult riigi, vaid ka valitsuse ja Riigikogu ülesanne on tagada majanduskeskkond, selle areng, selle edasimineku, meie inimeste heaolu. Selleks on lubatud kõik viisid, mis on mõistlikud, mis on targad. Täpselt samamoodi laenu kasutamine, täpselt samamoodi eelarve tasakaalust mittekinnipidamine ja täpselt samamoodi ka jooksvate kulutuste katmine laenu arvel – need asjad ei ole ju püsivad, neid kasutatakse selleks, et kriisist üle saada võimalikult valutult.

Kogu see retoorika, mida ma täna olen siin kuulnud, ja mitte ainult täna, vaid tegelikult kogu selle kriisi ajal, kui on kõiki neid samme kritiseeritud ja pakutud opositsiooni poolt ennast välja kui just nimelt asjatundjaid, eksperte, kuidas kriisi ületada, kuidas peaks kõike tegema, on ääretult häiriv. Meenutagem viimast kriisi, mis algas 2008 ja 2009, kui toonane reformierakondlasest peaminister teatas, et just nimelt sellises kriisis me tahamegi elada. Vastupidi sellele, mida nägi ette terve mõistus, et tuleks kasutada raha, mida on headel aegadel kogutud, selle kriisi leevendamiseks ja sellest väljatulemiseks, keerati veelgi rohkem kruvisid kinni, suurendati reservi, mitte ei kasutatud seda majanduse elavdamiseks, vähendati omaavalitsuste tulubaasi 30%, kümneid tuhandeid inimesi lasti lahti, tuhandetel inimestel lasti pankrotti minna, mille tulemuseks on see, et umbes 100 000 inimest on väljaspool Eestit, sest neil ei olnud siin leiba lauale panna ega tööd. Seetõttu on meie majandus lõviosas välisinvestorite, väliskapitali käes, kogu meie pangandus on praktiliselt väliskapitali käes ja Eesti majandus langes toona enam kui 15%, meie SKT, võrreldes Lääne-Euroopa riikidega, kus keskmine langus oli umbes 7% ja kes sellest kriisist tulid välja palju tervemana, palju tugevamana, kes kasutasid just nimelt laenuraha. Aga meie olime paavstist paavstilikumad. Ei, meie ei tee seda! Täna käitub valitsus ja koalitsioon õnneks teistmoodi ...

Palun lisaaega!

13:34 Aseesimees Siim Kallas

Lisaaeg, kolm minutit.

13:34 Henn Põlluaas

... ja just nimelt teeb kõik, et meie majandus taastuks, et me tuleksime kriisist välja. Neid eksperte, kes toona Eesti kraavi lasid, ei tohigi kuulata. Sellepärast et neil, nagu me näeme nendest diskussioonidest siin, ju mitte mingisugust rohtu tegelikult ei ole. Nad jauravad oma sedasama valeks osutunud tõde. Teisiti me käituda ei saakski. Meie ülesanne on teha kõik, et Eesti tuleks sellest kriisist välja. Me peame võtma laenu, sest väga paljusid asju, millega me saaksime täna majandust elavdada, kas või neid suurprojekte, 2 + 2 maanteid, ilma laenuta ei olegi võimalik teha. Me teeksime neid veel järgmised 100 aastat, kui me ainult oma eelarve peale loodaksime. Aga meie ülesanne on seista meie riigi eest. Seetõttu ma kutsun kõiki teid ikkagi kaasa mõtlema, kuidas me sellest üheskoos võimalikult hästi välja tuleksime, milliseid meetmeid tuleks võtta ja kus seda raha kasutada. Kui me võtame ise laenu, siis on meil täielik vabadus ise otsustada, kus, kuidas ja milleks me seda kasutame. Kui me läheme kaasa eurokomisjoni koroonakriisi paketiga, siis tegelikult on seal igal rahanumbril silt kaasas, kus me seda võime kasutada ja kus me seda peame kasutama, sõltumata sellest, kas meile just selline kasutusviis on vajalik või see, vastupidi, teisest küljest hoopistükis pärsib meie majandust. Mina leian, et tegelikult riik ja valitsus on käesolevas kriisis käitunud väga õigel moel, on kasutanud kriisi lahenduseks ebakonventsionaalseid – Eesti senise traditsiooni mõttes – lahendusi, ja see töötab. Oluline on muidugi jälgida, et raha jõuaks õige adressaadini, et raha kasutataks sihipäraselt, et sellel oleks ka tulemust. Aga nagu ma ütlesin, teist sellist kriisi, nagu me üle elasime, Eesti riik riigina ja ka eestlased rahvusena üle ei elaks. Sellel ei tohi me mitte mingil juhul lasta juhtuda. Aitäh!

13:37 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Ma lähen nüüd siit alla. Aga ma tulen tagasi.

13:38 Esimees Henn Pölluas

Palun kõnetooli Siim Kallase.

13:38 Siim Kallas

Auväärt esimees! Mind innustas sõna võtma kolleeg Peeter Ernitsa sõnavõtt. Peab üldse ütlema, et kui sa sealt ülevalt istungit vaatad, siis hakkad mõtlema, et selle vaidluse formaati kui sellist peaks kuidagi arendama, et me saaksime erinevate seisukohtadega vaielda. Ja mina tahaksingi nüüd Peeter Ernitsa mõningate seisukohtadega vaielda.

Kõigepealt ma muidugi ütlen, et ei ole väga stiilne siduda Lihula tulistamist eelarve tasakaaluga, nendel omavahel seost väga ei ole. Aga muidugi võtame laenu! Ega keegi ei ole laenuvõtmise vastu.

Loomulikult tuleb laenu võtta praeguses olukorras, kus üks bakter on teinud meile nii palju kurja. Ma võiksin öelda ajaloost veel, et näiteks 1919. aasta riigieelarve kaeti 14% ulatuses maksudega, ülejäänu tuli kuskilt laenata, laenati ameeriklastelt ja soomlastelt. Ainult 14% jätkus oma tulusid. Nii et Eesti ajaloos on selliseid kriitilisi hetki olnud ka varem.

Aga miks ma just Peeter Ernitsale viitan? Tema oma kõnes esiteks tegi maatasa selle, et ei võeta laenu, ja teises osas ütles, et laenu kasutamisel on korralagedus. See ongi ju see probleem. Ega keegi ei ole tegelikult laenuvõtmise vastu, küsimus on, mida selle laenuga teha. See on aastasadade probleem, see ei ole mitte praegune ega mingite muude varasemate aastate probleem.

Ma juhin veel kord tähelepanu Eesti ajaloole. Seal istub – teda praegu seal küll ei ole – Jaak Valge, kes on kirjutanud mitu suurepärase raamatut, nende hulgas ka raamatu "Lahtirakendamine". Eesti Vabariik sai Venemaa käest 15 miljonit kuldrubla. See oli tasuta, täiesti tasuta, mitte nullriskiga, vaid lihtsalt tasuta. Peale selle teeniti kulla vahenduselt kolossaalseid summasid. Ja see kõik raisati ära! See raisati ära nii, et Eesti ei teinud selle raha baasil mitte mingisugust arenguhüpet. See on õppetund, mida peab ka täna silmas pidama.

Alati on ettekujutus, et võtame laenu selleks, et teha investeeringuid. Aga eile juba ütles Rahandusministeeriumi asekancler, et me võtame laenu ka jooksvateks kulutusteks. Niipalju ma olen küll ortodoks, et ma ütlen, et riik jooksvateks kulutusteks laenu võtta ei tohiks. Investeeringuteks, jah, muidugi. Nagu ka Toomas Luman ütles, et kui see bakter on meile nii palju paha teinud, siis meil võib olla ka hetki, kus on vaja seda [piirangut] ületada. Aga ega need riigid, kes on võtnud väga palju laenu, ei ole ju teinud mingit meeletut arenguhüpet. Ei ole seda teinud Kreeka, ei ole seda teinud Itaalia ega ole seda teinud ka Belgia, kus on kõrged maksud ja kõrge laenukoormus.

Nii et ma panen lihtsalt valitsuskoalitsioonile südamele, öeldes selle raha kohta, mis laenuna võetakse, et diskussioon käib kuidagi nii, et ühed ütlevad, et võtame laenu, teised ütlevad, et kuulge, mõtleme järele, vaatame. Aga tegelikult ju mitte selles ei ole debati mõte. Debati mõte on selles, mida selle laenuga ikkagi teha. Veel kord ütlen, et oli niisugune mees nagu Machiavelli, kes aastal 1503 kirjutas teose – ma ei mäleta küll selle pealkirja –, kus sees on niisugune koht, et valitseja peab olema kitsi, valitseja ei tohi teha kingitusi, et kui valitseja teeb kingitusi üksikutele, siis teeb ta paha paljudele. Seda peaksime me oma rahanduspoliitikas igal juhul vältima. Suur tänu!

13:42 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole.

13:42 Aseesimees Siim Kallas

Tulen üles tagasi. Ma siis jätkan juhatamise rolli. Rohkem läbirääkimistel osalemise soovi ei ole. Oleme tänase päevakorra teise punkti ammendanud.

3. 13:43 Perekülvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (185 SE) teine lugemine

13:43 Aseesimees Siim Kallas

Läheme kolmanda päevakorrapunkti juurde: Vabariigi Valitsuse algatatud perekülvitiste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 185 teine lugemine. Ettekandja on sotsiaalkomisjoni liige Priit Sibul. Palun!

13:43 Priit Sibul

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas perekülvitiste seaduse muutmist ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmist lipupäeval, möödunud neljapäeval, 4. juunil. Mäletatavasti on perekülvitiste seaduse muutmise seaduse eelnõu suhteliselt tehniline. Soovitakse muuta teatud aspekte, sest eri seadustes tehtud muudatuste tõttu on tekkinud segadust ja mitmeti tõlgendatavust. Näiteks oli üks nendest see, et kui noor inimene lõpetab põhikooli, siis saabub hetk, kui ta ei saa enam lapsetoetust, aga kui ta läheb pärast kas kutsekooli või gümnaasiumi, siis hakkab jälle saama. Üks aspekte oli see. Teiseks on siin veel mitmeid tehnilisi muudatusi.

Lisaks nendele me sellel 4. juuni koosolekul väga palju enam eelnõul ei peatunud, kuna meile oli 2. juunil saabunud rahvastikuministri kiri, kus oli palve sellesse eelnõusse tuua sisse mitmeid uusi aspekte, millest ma rääkisin siin suures saalis teile esimesel lugemisel. See palve ministril on. Neid muudatusettepanekuid tutvustasid meile Siseministeeriumi rahvastiku- ja perepoliitika osakonna juhataja Lea Danilson-Järg ja nõunik Merlin Murumets.

Laias laastus on selle kirja ettepanekud jagatavad kolme gruppi. Esiteks, vanemahüvitise järjestikuste sündide kaitsega perioodi pikendamine kahelt ja poolelt aastalt kolme aastani ning elatisabi maksmise ooteaja lühendamine neljalt kuult ühe kuuni. COVID-19 haigust põhjustava viiruse levik on nõrgestanud lastega perede majanduslikku turvatunnet ja see mõjutab nii pereplaneerimise valikuid kui ka olemasolevate laste heaolu. Muudatused toetavad lastega perede majanduslikku toimetulekut ning aitavad seeläbi leevendada viiruse leviku negatiivset mõju muudatustest mõjutatud peredele. Teiseks täpsustatakse rakendussätetega teatud sätete kehtivuse aega, tagamaks perekülvitiste seaduse sätete parem arusaadavus eri aegadel jõustuvates redaktsioonides. Ministri kolmas soov oli korrigeerida abipolitseiniku seaduse ja teiste seaduste muutmise seadusega perekülvitiste seaduses tehtud muudatuste kehtivust. Ütlen kohe etteruttavalt, et selleni me jõuame järgmisel nädalal. Mul on hea võimalus siinkohal enda ja komisjoni nimel tänada meie nõunikku Heidi Barotit, kes ajas jälgi ja jõudis arusaamisele, et neid seadusi ei ole võimalik ülepeakaela muuta, kuna meil on tekkinud olukord, kus eri muudatuste tagajärjel on redaktsioonides ühe ja sama numbri all mitmed erinevad sõnastused ja neid niimoodi ülepeakaela täna ei ole võimalik muuta. Sellepärast sotsiaalkomisjon neid muudatusi ei arutanud ega hääletanud. Otsustasime jätkata nende muudatuste arutelu järgmisel teisipäeval. 21. mail me pöördusime kirjalikult Lastekaitse Liidu, Eesti Töötukassa, Sotsiaalkindlustusameti ning Maksu- ja Tolliameti poole. Oma arvamus saatsid meile Lastekaitse Liit ja töötukassa. Töötukassal

eelnõu kohta märkusi ei olnud. Lastekaitse Liidul oli palve, et kui me siin suures saalis selle eelnõu vastu võtame, siis me kindlasti teavitaksime ja tutvustaksime seda ideed laiemalt, sh vene keeles, et need muudatused eri sihtrühmadeni jõuaksid.

Meil oli komisjonis ka Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja kantsler Kristi Hunt, kes ei käsitlenud mitte vanemahüvitist, vaid eelnõu teist teemat: elatisabi maksmise ooteaja lühendamist. Koda oli kaasatud sellesse protsessi ja oli selle muudatusettepanekuga nõus ja rahul.

Ma olen täna mitmel korral viidanud, et ministri kirjas puudutati koroonaviirust. Hea kolleeg Signe Riisalo märkis ja ma pidin temaga juba komisjonis nõustuma, et me liiga tihti põhjendame muudatusi sellesama viirusega, aga päriselus pole sugugi kõik muudatused, mida me teeme, viiruse tagajärjedest põhjustatud. See eelnõu ja need muudatused, mida minister oma kirjas ette pani, oleksid olnud mõistlikud ka ilma viirusest. Need muudatusettepanekud komisjon ka tegi.

Selle kirja sisulised muudatusettepanekud on vormistatud kaheksaks muudatusettepanekuks, mida komisjon toetas. Meil oli ka üks Reformierakonna muudatusettepanek, mille sisu on see ... Ma kohe vaatan ... Ettepanek on, et vanemahüvitise arvutamise aluseks olevast isikustatud sotsiaalmaksu suuruse arvutamise perioodist (21 kuud) oleks maha arvatud ainult viimased neli kuud enne lapse eeldatavat sündi. Selline on Reformierakonna täpne ettepanek. Huvitaval kombel olid seda muudatusettepanekut põhjendanud Reformierakonna fraktsiooni esindaja Signe Riisalo ja sellele vastu olnud Lea Danilson-Järgi argumendid samad. Jõuti risti vastupidistele seisukohtadele, kuigi argumendid olid sarnased. Komisjon seda muudatusettepanekut ei toetanud.

Komisjon otsustas, et kuivõrd need muudatusettepanekud, mis ministri kirjast tulenevad, muudavad eelnõu sisuliselt, siis on komisjoni ettepanek eelnõu teine lugemine katkestada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks neljapäeva hommik. See oli lühike ülevaade komisjonis toimunud. Aitäh!

13:49 Aseesimees Siim Kallas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Siis on võimalik avada läbirääkimised. Signe Riisalo, palun!

13:50 Signe Riisalo

Hea juhataja! Head kolleegid, kes te olete siin saalis või oma ruumides! Sündide arvu vähenemine on tegelikult meie suur mure. Mõtleme selle peale, et aastatel 1989–2018 77% sündidest, s.o 7660 sündi, jäid olemata rahvaarvu vähenemise tõttu ja 23% inimeste käitumise tõttu, s.o 2290 sündi. Just käitumine on see, mida me muuta saame. Rahvastikuteadlased ütlevad sõnaselgelt, et Eesti on helde riik – ka võrreldes teiste riikidega –, me toetame lapsi ja peresid hästi, aga inimeste käitumise muutmiseks on vaja peenhäälestust. Seda peenhäälestust Reformierakond püüabki siin pakkuda. Kõik muudatused selles eelnõus on suurepärased. Meie ettepanek oleks teha veel üks samm edasi. Selleks tuleks referentsperioodi muuta nii, et ei kannataks ettevõtlikud ja noored inimesed, kelle sissetulekud on vahetult enne rasestumist suurenenud. Seetõttu me oleme teinud ettepaneku, et 21 kuud, nii nagu ka seaduses on, oleks referentsperiood, küll aga läheks arvesse ka viis esimest raseduskuud, et tudengid või karjääri teinud noored emad ei peaks oma sissetulekutes kaotama ja saaksid pereplaneerimisega kaasnenud korterilaenu või suuremat autoliisingut maksta. Me palume seda ettepanekut teil igal juhul toetada. Aitäh!

13:51 Aseesimees Siim Kallas

Kas on veel soovi läbirääkimistes osaleda? Läbirääkimistes osalemise soovi ei ole. Meil on jäänud mõned minutid, aga selle aja jooksul me peaksime saama läbi vaadatud muudatusettepanekud. Niisiis, muudatusettepanekud eelnõu 185 kohta. Esimene muudatusettepanek. Jah, esimene muudatusettepanek on pikk ja põhjalik. Vabandust, vabandust! Esimene muudatusettepanek on Eesti Reformierakonna fraktsioonilt, juhtivkomisjoni ettepanek on jätta arvestamata. Kaja Kallas, palun!

13:52 Kaja Kallas

Aitäh! Palume seda muudatusettepanekut hääletada!

13:52 Aseesimees Siim Kallas

Nõndaks. Panen hääletusele ... Protseduuriline küsimus, palun!

13:54 Siim Pohlak

Kuna inimesed veel tulevad komisjonidest, siis kas oleks võimalik paluda kaks minutit vaheaega EKRE fraktsiooni nimel?

13:55 Aseesimees Siim Kallas

Kaks minutit vaheaega. Siis me läheme asjaga homsesse või? (Elevus saalis.) Äkki saate ilma vaheajata läbi, saame selle ära hääletada? EKRE fraktsioon tahab vaheaega. Selge, peab saama. Kui mitu minutit? Kaks minutit vaheaega EKRE fraktsioonile.

V a h e a e g

13:57 Aseesimees Siim Kallas

Laseme veel kella, aga meil on ikka mõni minut veel aega. Hea küll.

Kallid kolleegid, panen hääletusele Reformierakonna fraktsiooni muudatusettepaneku eelnõu 185 kohta, parandusettepaneku nr 1, juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 29 Riigikogu liiget, vastu oli 37. Ettepanek ei leidnud toetust.

Vaatame nüüd edasi. Vaatame läbi ka järgmised muudatusettepanekud. Teine muudatusettepanek on sotsiaalkomisjonilt, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult. Kolmas muudatusettepanek on sotsiaalkomisjonilt, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult. Neljas muudatusettepanek on sotsiaalkomisjonilt, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult. Viies muudatusettepanek on sotsiaalkomisjonilt, arvestatud täielikult. Kuues muudatusettepanek on sotsiaalkomisjonilt, arvestatud täielikult. Seitsmes muudatusettepanek on sotsiaalkomisjonilt, ettepanek on arvestada täielikult. Kaheksas muudatusettepanek on ka sotsiaalkomisjonilt, juhtivkomisjoni ettepanek on arvestada täielikult. Üheksas muudatusettepanek on sotsiaalkomisjonilt, samuti arvestada täielikult. Nii. Oleme läbi vaadanud selle eelnõu muudatusettepanekud. Meil on juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 185 teine lugemine katkestada. Teine lugemine on katkestatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 11. juunil kell 10.

Viimane päevakorrapunkt, õiguskomisjoni algatatud politsei ja piirivalve seaduse muutmise seaduse eelnõu jääb homsesse. Kõik.

Istungi lõpp kell 14.00.